

Normas ortográficas del eonaviego

(FALA OU GALLEGO-ASTURIANO)

OS LLIBROS D'ENTRAMBASAUGUAS

22

Normas ortográficas del eonaviego

(FALA OU GALLEGO-ASTURIANO)

Secretaría Llingüística
del Navia-Eo Academia de la
Llingua Asturiana

2025

Col axuda del Gobierno del Principao d'Asturias

*Obra producida en el ámbito de la subvención concedida
por el Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades*

© Edición: Academia de la Llingua Asturiana
Secretaría Llingüística del Navia-Eo

Imprenta: Gofér
ISBN: 978-84-8168-652-4
Depósito Llegal: AS 3589-2025

Quedan prohibidas a reproducción total ou parcial d'esta obra
por cualquier medio ou procedemento y a súa distribución,
asina como el alquiler y cesión, sin el autorización espresa
dos titulares dos sous déretos correspondentes.

ÍNDIZ

Presentación del Presidente del Gobierno del Principao d’Asturias.....	9
Empezo á edición de 2025	11
1. FONÉTICA	13
1.1 El alfabeto	15
1.2 As consonantes.....	16
1.3 As vocales	17
1.4 Distribución y combinación de consonantes na sílaba.....	18
1.5 El acento	20
2. MORFOSINTAXIS.....	23
2.1 El artículo	25
2.2 El nome y el adxetivo	25
2.3 Os pronomes personales	29
2.4 Os demostrativos	30
2.5 Os posesivos.....	30
2.6 Os numarales	31
2.7 Os indefinidos	32
2.8 Os relativos	33
2.9 Os interrogativos y esclamativos.....	33
2.10 El verbo	33
2.11 El adverbio	61
2.12 As preposicióis	63
2.13 As conxuncióis	64
2.14 Prefixos y sufixos	65
2.15 Apostrofación	67
2.16 Contracción.....	68
2.17 Sonidos finales de formas verbales.....	70

PRESENTACIÓN DEL PRESIDENTE DEL GOBERNO DEL PRINCIPAO D'ASTURIAS

A reedición d'estas *Normas ortográficas del eonaviego* por parte da Secretaría Llingüística del Navia-Eo da Academia de la Llingua Asturiana constitúi úa mui búa oportunidá pra treslladar, úa vez máis, el compromiso del Gobierno d'Asturias cua cultura das terras asturianas situadas máis al occidente.

Estas normas ortográficas, fruto del llabor d'un equipo d'especialistas y filólogos, nacidos nel territorio Navia-Eo y que tein a *fala* non solo como a súa llingua materna, senón como a llingua d'interacción cotidiana, son úa ferramenta fundamental al hora de contribuir á estandarización, recuperación y dignificación dos usos sociales d'úa llingua que, como a eonaviega, forma parte irrenunciable da cultura d'Asturias.

D'outro xeito, as normas tein como destinataria á comunidá humana emprazada nel Navia-Eo; é dicir, a os homes y muyeres que, conscientes y orguyosos da súa identidá, queren manter os usos escritos da súa veyá fala. De forma concreta, son destinatarios directos os estudiantes que, en todas as etapas educativas, aprenden ou perfeccionan a súa competencia escrita na llingua eonaviega. Tamén os escritores que, al fer a súa obra creativa, tán axudando de xeito decisivo a prestixalla. Nin que dicir ten qu'as institucióis, as dependentes del Gobierno d'Asturias y as que forman parte del ámbito municipal territorial, van ter nestas normas un apoyo de primeiro orde al hora d'elaborar a documentación escrita en eonaviego.

Peró as normas son tamén un ofrecemento al resto d'asturianos y asturianas pra qu'empecen a conocer y valorar esta outra realidá llingüística d'Asturias que, aunque seña cuantitativamente minoritaria, é tan llexítimamente nosa como lo é a llingua asturiana.

En definitiva, as ferramentas técnicas del eonaviego tán feitas y axústanse ás necesidades comunicativas d'úa llingua esfoutada en ser llingua de cultura. Corresponde, entoncias, felicitar á Secretaría Llingüística del Navia-Eo pol sou llabor y pol sou compromiso a lo llargo de tantos anos. Nosa, del Gobierno d'Asturias, é a responsabilidá de propoñer as medidas máis axeitadas en política llingüística pra fer posible qu'el eonaviego siga sendo úa realidá viva y con forza y valor social na comunidá asturiana. Esa é, como se dixo, a nosa responsabilidá, pero tamén el meu personal compromiso y reto como Presidente d'Asturias.

Uviéu, a 22 de decembre de 2025
Adrián Barbón Rodríguez

EMPEZO Á EDICIÓN DE 2025

Coincidiendo col 30 aniversario das primeiras *Normas ortográficas* da nosa llingua, a Secretaría Llingüística del Navia-Eo empezaba el trabayo qu'aquí remata, cua publicación d'esta terceira edición. Antias d'eso, a xeira, que vén de llonxe, consistíu na recoyida de propostas que vían fendo diferentes axentes: el personal docente de todos os niveles educativos, as nosas y os nosos alumnos y formadores nos cursos da capacitación del profesorao, as escritoras y escritores en eonaviego, y tamén el público usuario en xeneral. Agradecemosy, a todos y todas ellas, el esfuerzo de remitir os sous comentarios á Secretaría. Outras importantes contribucióis a esta reedición proceden del llabor analítico y comparatista da comisión dedicada al desenvolvemento del diccionario normativo eonaviego y del Sistema Integral d'Información y Estudios Llingüísticos da ALLA.

Con todo, a xeira de revisión organizóuse en cuatro eixes:

- A reorganización da información sobre a prescripción en dalgús apartaos.
- El aumento de casos y modelos que permiten a xeneralización dos fenómenos fonéticos y morfosintácticos xenuinamente eonaviegos.
- A precisión esplicativa en conto ás posibilidades d'uso dialectal del grafolecto.
- El aclaramento da maquetación, que vai permitir un estudio máis graciosu del texto.

El caso que miyor espresa as novedades contidas nesta terceira edición das *Normas* atópase nas páxinas dedicadas de xeito monográfico ás conxugacióis verbales, con máis patróis y máis precisióis sobre el sou uso y úa presentación renovada dafeito.

Con esta necesaria actualización das *Normas ortográficas del eonaviego*, a Secretaría Llingüística del Navia-Eo ofréceye al público un obra actualizada y funcional, que recoye úa ortografía asentada xa nel sistema educativo, qu'as y os falantes patrimoniales cultivan sin esfuerzo en todos os ámbitos da vida y que xa dá llugar a úa nova y mui notable lliteratura. A Secretaría responde tamén así á demanda del Gobierno del Principao d'Asturias, que vai poder realizar el sou deseo de revalidar y darye máis apoyo institucional al noso sistema d'escritura.

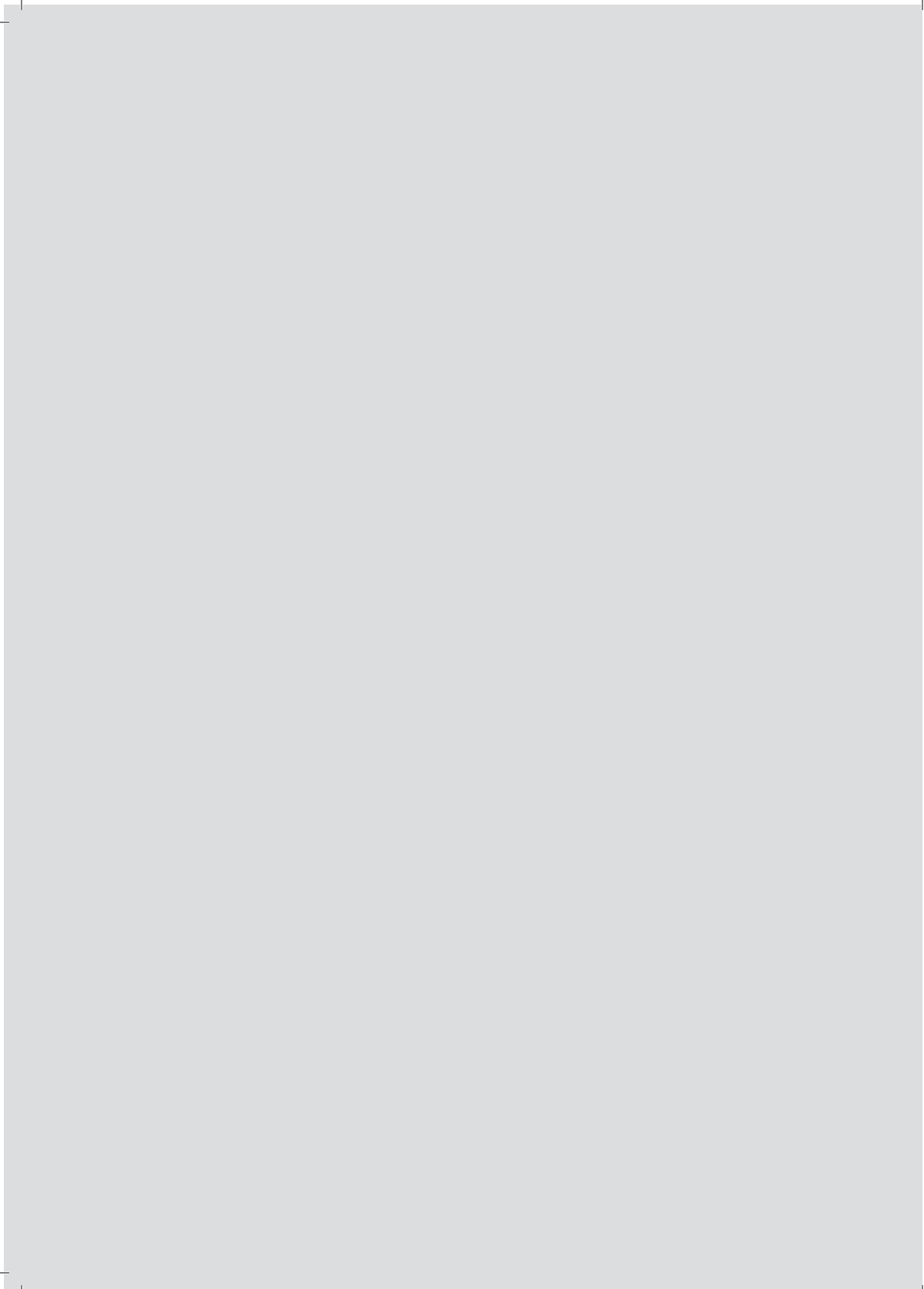
En cualquiera caso, cumple recordar qu'a del noso grafolecto é úa historia de muito máis de trenta anos. Por un llao, a súa crónica é tamén a da mesma llingua, dende a súa conformación hasta condo, einda úas poucas décadas atrás, naide

s'atrevía a darye un nome propio. Por outro llao, a historia das nosas normas nun é ayía al miyor da tradición lliteraria anterior, a que s'escribíu sin a mínima axuda de ningúa ortografía.

Y, por suposto, volvendo á contemporaneidá, tamén hai que recordar qu'esta terceira edición nun é máis qu'outra pousa nel camín de dignidá y homologación qu'en 1993 emprendéu a Dirección Xeneral d'Educación da Conseyeiría d'Educación, Cultura, Deportes y Mocedá del Principao d'Asturias con úa proposta de normas ortográficas y morfolóxicas dirixida polos filólogos eonaviegos Ignacio Vares García y José García García y coordinada pol Servicio de Política Llingüística. Neste sentido, as presentes normas siguen os principios y llinias xenerales fixaos pol «Grupo de trabayo prá investigación y normativa», del que formaron parte, amáis dos coordinadores xa citaos, M.ª Concepción Alonso García-Junceda, Elena Álvarez Posada, M.ª Luz Fernández González, M.^a del Mar Fernández Vázquez, Juan José García Rodríguez, Dorotea Gión García, M.ª Cruz González Fernández, Ángel Manuel González García, Zulema Jaquete Fernández, Violeta Moreda Castrillón, Consuelo Osorio Carrelo, M.^a del Carmen Pérez García, M.ª Edelmira Pérez López, Cecilia Rodríguez Rodríguez y Xosé Miguel Suárez Fernández.

A Secretaría Llingüística del Navia-Eo, al aprobar agora oficialmente esta terceira edición, quer, tamén y paralelamente, treslladar el sou público reconocemento al llabor feito hasta agora polos anteriores equipos y comisióis redactoras y polos colectivos (docentes, escritores, periodistas...) que souberon, col sou emprego, fellas fundamentales nel proceso de recuperación da *nosa fala*.

1. FONÉTICA

1.1 El alfabeto

Estas son as lletras del eonaviego, xunta el sou nome y fonemas asocioas:

a	a	/a/
b	be	/b/
c	ce	/θ/, /k/
d	de	/d/
e	e	/e/, /ɛ/
f	efe	/f/
g	gue	/g/
h	hache	—
i	i	/i/
l	ele	/l/
m	eme	/m/
n	ene	/n/
ñ	eñe	/ɲ/
o	o	/o/, /ɔ/
p	pe	/p/
r	erre simple	/ɾ/, /r/
s	ese	/s/
t	te	/t/
u	u	/u/
v	uve	/b/
x	xe	/ʃ/
y	y grega	/j/, /i/
z	ceta	/θ/

El eonaviego tamén ten estos dígrafos:

ch	che	/tʃ/
gu + e, i	gue	/g/
ll	elle	/ʎ/
nh (intervocálica)	ene velar	/ŋ/
qu + e, i	cu	/k/
rr (intervocálica)	erre dobre	/r/

1.2 As consonantes

1.2.1 El fonema /b/ pódese representar polas lletras *b* ou *v*, según estas regras:

a) Escríbese *b* ou *v* condo el étimo da palabra lo aconséyese asina; d'este xeito escribiremos:

baxar, berro, vecín, verquer, vergonza

b) Escríbese *b* delante das consonantes *r* y *l*:

brao, bloqueo

c) Pode escribirse *b* condo nun haxa seguridá etimolóxica.

d) Escríbense tamén con *b* dalgúas palabras que, anque van contra a etimoloxía, vein escribíndose asina na nosa tradición lliteraria:

boda, bolo ~ abolo, abogao...

1.2.2 El fonema /θ/ represéntase por *c* delante d'*e* y *i* y por *z* delante das demais vocales y en acabo de palabra:

cinza, cedo, centén, cincho, cioyo, zarrar, zume, zoco, reiz, meiz, rapaz

1.2.3 El *h* nun se pronuncia y manténse nos casos en qu'así lo aconséya a súa etimoloxía ou el sou uso: *home, hoi, horto, hermao*, pero *óso*.

1.2.4 El fonema /ʎ/ represéntase por *ll*. El uso d'este fonema, condo é procedente del L- y -LL- llatinas, ten diferente frecuencia entre el Navia y el Eo. Na parte oriental úsase tanto en empezo de palabra (*lleite, llobo, llargo, llacón*) como en posición intervocálica (*aquella, allumar, estrella*). Na parte occidental el resultaio pra esos mesmos grupos llatinos foi /l/ (*leite, lobo, largo, lacón, aquela, alumar, estrela*). Así y todo, núa zona d'esta parte occidental el fonema /ʎ/ dáse, pero como resultaio dos grupos llatinos LJ, K'L, G'L, T'L (*muller, ollo, cuallar, vello*) (ver epígrafe 1.2.5).

1.2.5 El fonema /j/ represéntase por *y*:

coyer, trabayar, mayo, muyer, yelso, díxoye, fixéronyas

En búa parte da zona Navia-Eo, os resultaos dos grupos llatinos LJ y K'L, G'L, T'L foron /j¹/:

moyar, paya, oyo, tayar, cuayar

Na zona de non palatalización del L- y -LL- llatinas hai úa parte –a suroccidental– unde os resultaos de LJ y K'L, G'L, T'L foron /ʎ/: *muller, palla*,

¹ Na zona de palatalización del L- y -LL- llatinas é evidente qu'esto nun é un fenómeno de yeísmo: un falante nativo pronuncia *coyello, allargarye, cebolla, coye*, estremando ben os dous sonidos.

tallar, ollo, cuallar. Nel resto da zona de non palatalización del L- y -LL- latinas os resultaos de LJ y K'L, G'L, T'L pronúncianse tamén con [j]².

- 1.2.6 **El fonema /x/** (grafíao como *j*) nun é propio del noso sistema llingüístico. Hai que tentar d'evitar el sou uso en empréstanos d'outras llinguas substituíndolo por outra palabra autóctona que nun teña ese fonema. Os cultismos procedentes del llatín ou del grego hai qu'adaptallos con *x* /*j*/:
antroploxía, neoloxismo, exemplo, dixital, relixón

- 1.2.7 **Outras grafías** como *k* y *w* úsanse pra escribir palabras de llinguas nas que sí tein emprego:
kárate, newton

1.3 As vocales

- 1.3.1 **Representáanse con *e*** tanto os fonemas tónicos /e/ y /ɛ/ como el archifonema /E/ átono que se pode pronunciar de distintos xeitos entre [e] y [i]:

teño /e/, pedra /ɛ/, neníos /E/, pequenín /E/

- 1.3.2 **Representátese con *i*** el fonema /i/. Esta regra tamén s'aplica nos diptongos qu'acaban palabra:

hoi, hai, rei, penséi, cantái, ¡ai!

A excepción a esta norma é úa das formas da conxunción copulativa (ver epígrafe 2.13), que se grafía con *y*:

chegóu y acabóuse

- 1.3.3 **Representáanse con *o*** tanto os fonemas tónicos /o/ y /ɔ/ como el archifonema /O/ átono, que se pode pronunciar de distintos xeitos entre [o] y [u]:
roto /o/, porta /ɔ/, molín /O/, cocía /O/

As excepcións a esta norma son el pronome *eu*, os posesivos *meu, teu, seu*, y as formas verbales de perfecto da terceira persoa del singular (*cantóu, metéu, salíu*), qu'escribimos con *-u* (y non con *-o*), anque a súa pronunciación, como se dixo, pode ser entre [o] y [u].

² Tamén neste caso é evidente que nun é un fenómeno de yeísmo moderno, porque os falantes máis veyos nun son yeístas y estreman os dous sonidos (el /x/ úsanlo, por exemplo, en empréstanos léxicos d'outras llinguas como el castellano: *parrilla, bombilla*, etc.).

1.4 Distribución y combinación de consonantes na sílaba

1.4.1 Consonantes simples

- a) Todas as consonantes poden parecer a principio de palabra a nun seren a nasal velar /ŋ/ y a vibrante simple /r/: *bidueira, caro, cheirar, devecer, farina, gado, guerriar, home, lambuada, llúa, meiz, noitía, ñáñaras, peneira, queixo, rabiza, sempre, toucín, venres, xeira, yeugua, zaconela.*
- b) Dentro da palabra cualquera das consonantes pode ser cabeza de sílaba, a nun ser a nasal velar /ŋ/.
- c) A final de palabra, as consonantes simples redúcense a *z, s, n, l, r*. Nalgúas palabras, mui poucas, cuase todas d'orixe foráneo ou cultismos, poden parecer outras consonantes que nun se realizan máis que núa pronunciación mui esmerada, podendo nalgún caso adaptarse á nosa fonoloxía: *bisté, xalé, boxe.*

1.4.2 Grupos consonánticos

As posibilidades combinatorias das consonantes dentro da estrutura silábica vein dadas polas palabras patrimoniales. Pero ás veces os cultismos ou empréstanos d'outras llinguas presentan agrupacións consonánticas ayaías á nosa estrutura patrimonial, el qu'obriga a fer determinadas adaptacións ou mantellas tal como aparecen nas llinguas d'orixe.

Estas agrupacións poden formar parte del marxe d'úa mesma sílaba (grupos consonánticos homosilábicos) ou de sílabas distintas (grupos consonánticos heterosilábicos).

1.4.2.1 Grupos consonánticos homosilábicos

Nel eonaviego solo dalgúas oclusivas ou fricativas seguidas de llatinal ou vibrante poden conformar estos grupos:

- a) Grupos BL, CL, FL, GL, PL, TL, BR, CR, FR, GR, PR
Estos grupos mantéñense inalteraos nos cultismos y nos empréstanos ou formacións recentes: *atlántico, atleta, blasfemar, bloque, clamar, clase, cláusula, clemencia, clero, clima, cloro, exemplo, fluxo, glándula, gloria, incluír, influír, placa, plano, plástico, plátano, plenario, pluma, plural, problema, proclamar, proclítico, público, templo, troglodita.*

As palabras llatinas semicultas y dalgús empréstanos antigos d'outras llinguas cambiaron el *l* en *r*: *aprazar, branco, brando, brusa, cravo, cumprir, dobrar, emprazar, escravo, fraque, frauta, frecha, frota, froxo, igrisia, nobre, obrigar, pracer, praga, praya, prata, prato, praza, preguiar, etc.*

b) Grupos GN-, MN-, PS-, PT-

Hai un peteiro de palabras, d'orixe culto, a maioría tomadas del grego, que presentan estes grupos en posición inicial. A tendencia máis acusada é a perda del primeiro dos elementos, pero al tratarse de termos técnicos en discursos especializados poden manterse: *gnoseoloxía* ~ *noseoloxía*, *nemotécnico*, *neumático*, *psicoloxía* ~ *sicoloxía*, *psiquiatra* ~ *siquiatra*...

1.4.2.2 **Grupos consonánticos heterosilábicos**

Nestos grupos, a primeira consonante é a coda ou marxe postnuclear d'úa sílaba y a segunda é a cabeza ou marxe prenuclear da que sigue.

a) -BC-, -BD-, -BM-, -BN-, -BS-, -BT-, -BV-, -BX-

Mantéñese cuase sempre el grupo sin ningúna adaptación: *abdome*, *absentismo*, *absoluto*, *absorber*, *absurdo*, *obcecar*, *obsequio*, *observar*, *obsesión*, *obter*, *obviar*, *obxeto*, *subdirector*, *súbdito*, *subsídio*, *subtítulo*, *subxetividá*.

b) -CC-, -CT-, -CD-, -CN-

A tendencia xeneral é manter el grupo: *aflición*, *conducción*, *conduc-tora*, *conflicto*, *abstracción*, *actuar*, *afección*, *afectar*, *autóctona*, *cocción*, *pirotécnico*, *anécdota*, *sinécdoque*, *acné*.

c) -DM-, -DQ-, -DV-, -DX-

A tendencia xeneral é manter el grupo: *administrar*, *admitir*, *adquirir*, *adversario*, *adverbio*, *adxetivo*, *adxudicar*, *adxuntar*.

d) -GM-, -GN-

Mantéñense sempre nos cultismos: *benigno*, *designar*, *diafragma*, *frag-mento*.

e) -MN-, -NM-, -NN-

Estos grupos mantéñen as dúas consonantes nos cultismos: *alumno*, *amnistía*, *indemnizar*, *ximnasio*, *inmenso*, *inmigración*, *perenne*, *innato*.

f) -PC-, -PN-, -PS-, -PT-

Tenden a manterse estes grupos condo se trata de cultismos: *erupción*, *opción*, *hipnotizar*, *cápsula*, *sinopsis*, *apto*, *optimismo*.

g) -BS+cons.-, -NS+cons.-, -RS+cons.-

Trátase dos casos nos qu'a coda ta formada por dúas consonantes. En moitas palabras con estes grupos hai úa tendencia popular a nun pro-

nunciar el primeiro dos elementos consonánticos, pero na escritura, seguindo as regras xenerales dos cultismos, ha de manterse el conxunto: *obstruir, abstracción, circunstancia, perspectiva, constitución, instituto*.

Mención especial merece el prefixo *trans-*, que condo se trata de palabras de nova incorporación mantén el grupo: *transsexual, transxénico...* Pero en palabras qu'entraron cedo na nosa llingua y son de muito uso, el prefixo pasa a *tres-*: *tresportar, tresfusión, tresparente...*

h) Grupo -KS-

Aconséyase adaptar con *s* nos casos máis comúis (*escavar, espoñer, explicar...*) ou condo coincida na mesma palabra col fonema /s/ (*esixir, esaxerar, osíxeno...*). Nel resto dos casos (neoloxismos, tecnicismos) aconséyase el sou respecto: *taxi, extradición, flexo...*

i) Recomendábase respetar el resto de grupos consonánticos cultos, aunque tamén é válido el uso das formas xa adaptadas d'antigo, como se dixo, nel eonaviego: *perfeuto, faicióis, repunar, correuto, conceución...*

1.5 El acento

1.5.1 Llevan acento gráfico:

- Todas as palabras agudas acabadas en vocal, *-n*, ou *-s*:
mañá, verdá, camín, llambión, Andés, mazás
- Todas as palabras graves acabadas en consonante que nun sía nin *-n* nin *-s*:
árbol, múxil, fácil
- As palabras esdrúxulas:
ápago, bígaro, mázcara, zúmbano, mércoles

1.5.2 Acentuación de diptongos y triptongos

Acentúanse gráficamente según 1.5.1, poñendo el acento na vocal máis aberta:

calzóis, baxóu, cantéi ~ cantéin, caráuter, miánicas

1.5.3 Acentuación nos hiatos

Condo dúas ou tres vocales seguidas pertencen a sílabas diferentes tán en hiato, y na escritura ponse acento gráfico na vocal máis zarrada, condo esta é tónica:

falcatrúa, grandúa, saliriades ~ saliríais, tarían, recibú

1.5.4 Acentuación diacrítica

1.5.4.1 Aunque os monosílabos nun s'acentúan gráficamente, hai casos nos qu'el acento cumpre úa función diacrítica pra estremar palabras que tein a mesma forma escrita.

<i>á</i> (a + art. fem.)	<i>a</i> (preposición), <i>a</i> (art.)
<i>ás</i> (a + as)	<i>as</i> (art.)
<i>chá</i> (adxetivo)	<i>cha</i> (contracción)
<i>dá</i> (dar)	<i>da</i> (de + a)
<i>dás</i> (dar)	<i>das</i> (de + as)
<i>dél</i> (indefinido)	<i>del</i> (de + el)
<i>é</i> (ser)	<i>e</i> (conxunción)
<i>él</i> (pronome)	<i>el</i> (art.)
<i>máis</i> ~ <i>más</i> (adverbio)	<i>mais</i> ~ <i>mas</i> (conxunción)
<i>nél</i> (en + él)	<i>nel</i> (en + el)
<i>nós</i> (nosoutros, nosoutras)	<i>nos</i> (pronome átono)
<i>nún</i> (en + ún)	<i>nun</i> (en + un; negación)
<i>sí</i> ~ <i>si</i> (adverbio), <i>sí</i> (pronome)	<i>si</i> ~ <i>se</i> (conxunción)
<i>tán</i> (tar)	<i>tan</i> (adverbio)
<i>ún</i> (pronome)	<i>un</i> (determinante)
<i>vós</i> (vosoutros, vosoutras)	<i>vos</i> (pronome átono)

1.5.4.2 Noutros poucos casos, a tilde diferencia parexas de palabras ás que solo distingue el timbre aberto ou pechao da vocal *e* ou *o*. Nestas situacións colócase a tilde sobre a vocal aberta /*ɛ*, *ɔ*/:

ván (presente de *vir*) / *ven* (presente de *ver*; imperativo de *vir*); *óso* 'peza del esqueleto' / *oso* 'animal'; *pé* 'parte del corpo' / *pe* 'letra del alfabeto'; *présa* 'apuro' / *presa* 'canal ou peza cazada', etc.

É el caso das formas verbales P4 del presente /*e*/ y del pretérito perfecto d'indicativo /*ɛ*/ dos verbos da 2ª conxugación: *Agora mesmo coyemos un tren pra chegar conto antes* / *Coyémos un tren hai tres días pra chegar conto antes* (ver páxina 36).

1.5.4.3 Acentuación d'interrogativos y exclamativos

Como son tónicos, llevan todos tilde pra estremallos miyor, na escritura, dos relativos, que son átonos: *qué, quén, cómo, cómo...*

¿Únde ta?

Atópaslo unde lo deixache

1.5.5 Acentuación nos demostrativos

Acentúanse condo podan dar pé a equivococ dentro da oración:

Meu padre falóu cua doctora y díxonos qu' ésta (a doctora) mañá taba ocupada

1.5.6 Acentuación de formas verbales con pronome enclítico

a) Se a forma lleva acento gráfico según as normas antias ditas, sigue manténdolo al amecerye ún ou dous pronomes átonos:

chegóuye, cantéiyes, metéuse, coyéunola, piyóuvolo

b) Ponse acento gráfico naquellas formas verbales que despóis d'ameceryes ún ou dous pronomes átonos resulten esdrúxulas:

díxoye, cóyela, fíxenyas, chegárayes, díxencho, fúndenvos

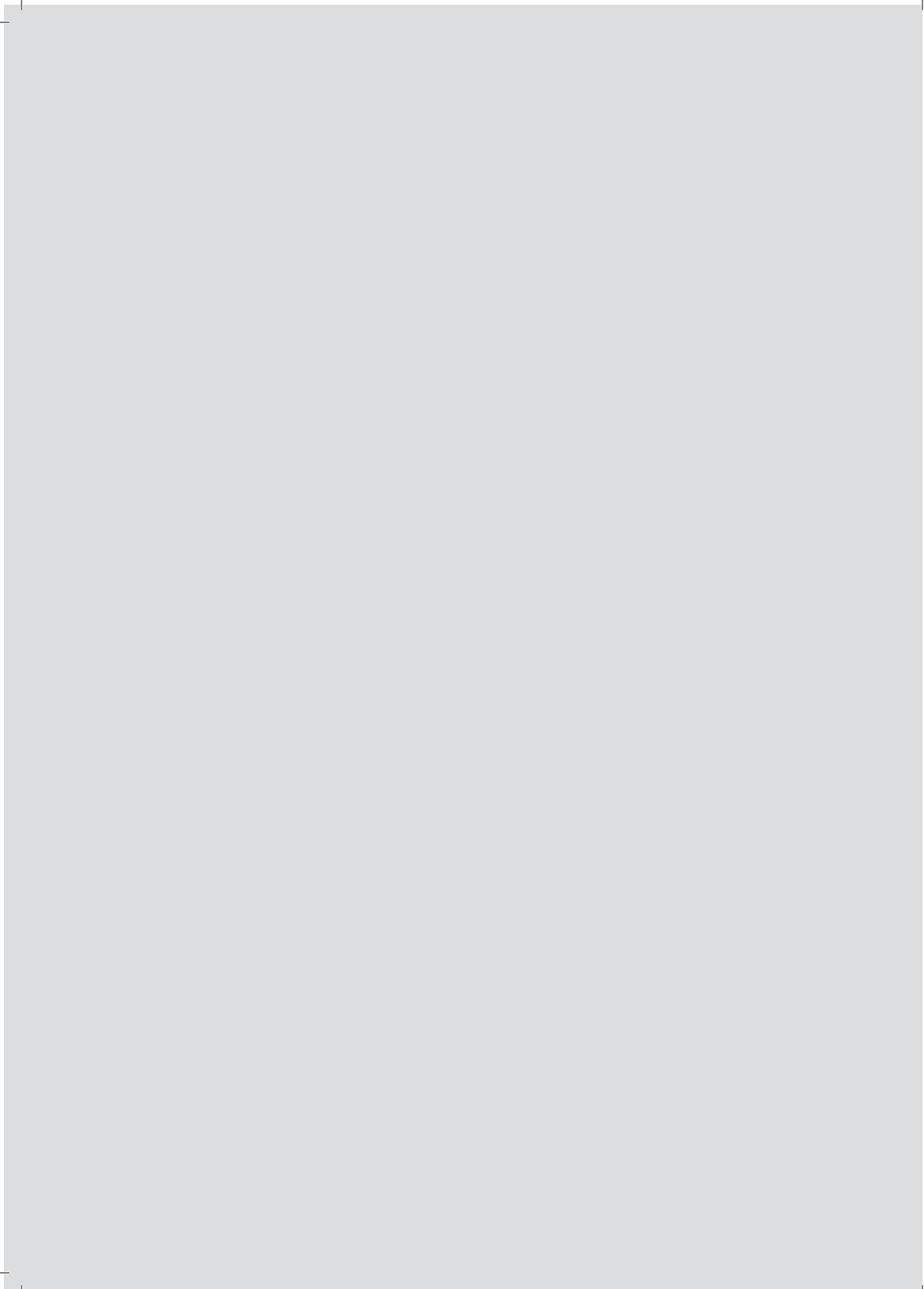
1.5.7 Acentuación d'adverbios en -mente

Os adverbios acabaos en *-mente* solo llevan tilde se el adxetivo del que derivan tamén la lleva: *craramente, fácilmente, outramente*, etc.

1.5.8 Estas regras d'acentuación tein qu'aplicarse tanto ás minúsculas como ás mayúsculas:

A CARIDÁ, A Caridá, VÉNDESE, véndese, VILLAYÓN, Villayón, É FÁCIL, é fácil, OS TEIXÓIS, Os Teixóis

2. MORFOSINTAXIS

2.1 El artículo

As formas que presenta el artículo nel eonaviego son estas que siguen:

	MASCULÍN	FEMENÍN	NEUTRO
SINGULAR	el ³	a ⁴	lo ~ el
PLURAL	os ⁴	as ⁴	

Pódense ver os casos de contracción del artículo en 2.16.

En búa parte da nosa zona *el* y *lo* úsanse llibremente pra trespoñer un adxetivo ou oración adxetiva á función nominal:

el ancho da mesa ~ lo ancho da mesa

dixo el que quixo ~ dixo lo que quixo

2.2 El nome y el adxetivo

2.2.1 El xénero

Os nomes y adxetivos compórtanse de dous xeitos con relación al xénero: un primeiro grupo muda a súa forma pral masculín y el femenín; un segundo grupo nun cambia, sían masculíos ou femeníos.

2.2.1.1 Nel primeiro grupo poden cambiar os morfemas del xeito que sigue:

- m.: -o / f.: -a

couso, cousa

nenos, nenas

- m.: -e / f.: -a

comediante, comedianta

asistente, asistenta

³ Na parte máis occidental del Navia-Eo dáse a forma *o*.

⁴ Na marxe dereta del Río Navia danse as formas *la, los, las*.

- m.: consonante (a nun ser *n*) / f.: -a
trabayador, trabayadora
rapaz, rapaza
- m.: -ao ~ *ado*⁵ / f.: -ada
abogao ~ abogado, abogada
moyao ~ moyado, moyada
- m.: -ón / f.: -úa⁶
abeyón, abeyúa
grandón, grandúa
- m.: -án / f.: -á (tamén -ana)
folgazán, folgazá
alemán, alemana
- Os acabos en -ao (por elisión del -n- intervocálica) fain el femení en -a:
hermao, hermá
chao, chá
- m.: -ín / f.: -ía
sobrín, sobría
adivín, adivía
- Os adxetivos acabaos en -en fain el femení en -ía⁷:
chen, chía
ayén, ayía
- Dalgús masculíos acabaos en -e fain el femení amecéndoye -sa ou -isa:
alcalde, alcaldesa
sacerdote, sacerdotisa
- Pra estreemar el masculín del femení, el cambeo pode ser de lexema:
pai, mai
xenro, nora

⁵Os acabos en -ado ou -ao (con elisión da -d- intervocálica) alternan na nosa zona. Al hora d'escribir pode escoyerse cualquiera das dúas solucións.

⁶En dalgúas zonas faise el femení en -oa: *grandoa, lambioa*.

⁷En dalgúas zonas, os acabos d'este tipo (resultao da elisión del -n- intervocálica) fainse en -ea, tanto pr'adxetivos como pra nomes: *chea*.

boi, vaca
castrón, cabra

- 2.2.1.2 Nel segundo grupo, as máis das veces, podemos informarnos del xénero del nome observando si el artículo que lo acompaña é femení (a, as) ou masculín (el, os).

Sin embargo, por razóns d'escolarización ou interferencia llingüística, hai que ter en conta qu'el xénero de dalgús nomes en eonaviego pode coincidir ou non cuas llinguas vecías: *el cal, el gripe, a pantasma, el mel, el lleite, el costume, el llabor, el sal, el sangue, a calor, a ponte*.

2.2.1.3 **Uso d'el delante dos nomes ou adxetivos femeníos**

En eonaviego pode usarse el artículo *el* antecedendo sustantivos ou adxetivos femeníos, sin qu'este uso varíe realmente el xénero, que sigue sendo visible gracias al adxetivo ou sustantivo posterior. Este fenómeno aveza a reducirse a aquellos casos unde el sustantivo ou el adxetivo empezan por vocal tónica ou *h* seguida de vocal tónica.

el herba marella, pero a igrisia vey
el última nevada, pero a anterior ocasión

Sin embargo, na zona centro-oriental norte este uso pode afectar a sustantivos ou adxetivos con empezo átono.

el herba marella y tamén el igrisia vey
el última nevada y tamén el anterior ocasión

2.2.2 **El número**

- a) Os nomes y adxetivos qu'acaban en vocal fain el plural amecéndoyes -s.

hermá, hermás
café, cafés
desfeito, desfeitos

Os nomes qu'acaban en vocal tónica, derivaos de palabras llatinas col acabo en -ATEM ou -UTEM fain el singular en -á y -ú y el plural en -ades y -udes, respectivamente:

casualidá, casualidades
verdá, verdades
señardá, señardades
virtú, virtudes

b) Os nomes y adxetivos acabaos en consonante (nun sendo *n*), fain el plural amecéndoyes *-es*.

cuyar, cuyares
animal, animales
reiz, reices

Os qu'acaban en *-s* nun cambían nel plural.

el llúis, os llúis
el venres, os venres
a crisis, as crisis

Se a palabra é aguda, anque acabe en *-s* ten qu'amecérseye *-es* pra fer el plural.

el mes, os meses
el arnés, os arneses

c) Os nomes y adxetivos qu'acaban en *-n* fain el plural d'este xeito:

- s.: *-an* / p.: *-áis*:
folgazán, folgazáis
can, cais

- s.: *-on* / p.: *-ois*:
calzón, calzóis
roxón, roxóis

- s.: *-ín* / p.: *-íos*:
molín, molíos
pequenín, pequeníos

- s.: *-un* / p.: *-us* (~*unhos*):
dalgún, dalgús (~*dalgunhos*)
un, us (~*unhos*)

- s.: *-en* / p.: *-íos*⁸:
chen, chíos
ayén, ayíos

⁸ Nalgús casos, sustantivos acabaos en *-en* fain el plural amecendo *-is* despós d'eliminar *-n-*: *carvén, carvéis*.

2.3 Os pronomes personales

2.3.1 Pronomes tónicos

		SUXETO	COMPLEMENTO PREPOSICIONAL	
SINGULAR	1ª pers.	eu ⁹	min, comigo	
	2ª pers.		tu	
		de cortesía	usté ~ vusté	
	3ª pers.	masculín	él	
		femenín	ella ~ ela	
		neutro	ello ~ elo	
PLURAL	1ª pers.	masculín	nosoutros } nós	
		femenín		
	2ª pers.	masculín	vosoutros } vós	
		femenín		
		de cortesía	ustedes ~ vustedes	
	3ª pers.	masculín	ellos ~ elos ¹⁰	
		femenín	ellas ~ elas	
reflexivo			sí, consigo	

2.3.2 Pronomes átonos

		OBX. DIRECTO	OBX. INDIRECTO	
SINGULAR	1ª pers.	me		
	2ª pers.	te	che	
	3ª pers.	masculín	lo ¹¹	ye ¹²
		femenín	la ¹¹	
		neutro	lo ¹¹	
PLURAL	1ª pers.	nos		
	2ª pers.	vos		
	3ª pers.	masculín	los ¹¹	ye ¹²
		femenín	las ¹¹	
	reflexivo		se	

⁹ Na marxe dereta del Río Navia úsase a forma *you*.

¹⁰ En dalgúas partes da franxa máis occidental fronteiriza con Galicia, atópase a forma *eles*.

¹¹ Nos conceyos suroccidentales as formas son *el, a, os, as y*, en partes máis achegadas a Galicia, el pronome masculín singular é *o*. Neste último caso os pronomes poden presentar os alomorfos *lo, la, los, las* despóis de *-s* de P2: *Tu sábelo porque o conoces ben ou no, na, nos, nas*, despóis de *-n* nas formas verbales de P6: *Sábeno ben eles*; tamén detrás dos verbos acabaos en diptongo: *Haino que saber*. Nel extremo occidental d'Ibias recóyense tamén as variantes *ol, al* pra este tipo de pronomes.

¹² Na parte suroccidental del área Navia-Eo, as formas son *lle y lles*.

Ver os casos d'apostrofación dos pronomes *me, te, che, se* y de contracción d'*en + él* en 2.15.

Ver os casos de contracción de *me, che, ye, nos, vos, yes*, con *lo, la, los, las* en 2.16.

2.4 Os demostrativos

Os demostrativos nel eonaviego presentan estas formas:

	MASCULÍN	FEMENÍN	NEUTRO
SINGULAR	este	esta	esto
PLURAL	estos ¹³	estas	
SINGULAR	ese	esa	eso
PLURAL	esos ¹³	esas	
SINGULAR	aquel	aquella (~aquela)	aquello (~aquelo)
PLURAL	aquellos (~aqueños) ¹³	aquellas (~aqueñas)	

2.5 Os posesivos

2.5.1 Os posesivos presentan estas formas nel eonaviego:

		SINGULAR		PLURAL	
		MASCULÍN	FEMENÍN	MASCULÍN	FEMENÍN
UN POSEEDOR	1ª pers.	meu	mía ¹⁴	meus	mías ¹⁴
	2ª pers.	tou ¹⁵	túa	tous ¹⁵	túas
	3ª pers.	sou ¹⁵	súa	sous ¹⁵	súas
VARIOS POSEEDORES	1ª pers.	noso	nosa	nosos	nosas
	2ª pers.	voso	vosa	vosos	vosas
	3ª pers.	sou ¹⁵	súa	sous ¹⁵	súas

Condo os posesivos van antepostos al nome, úsanse con artigo:
a nosa casa, el voso camín, el tou neno, as súas terras, el meu can

¹³En dalgúas partes da franxa occidental máis achegada a Galicia úsanse as formas *estes, eses, aqueles*.

¹⁴En dalgúas partes del extremo máis occidental úsanse as formas *miña, miñas*.

¹⁵Núa pequena parte achegada a Galicia danse as formas *teu, teus, seu, seus*.

Condo os posesivos acompañan a términos de parentexo el normal é que nun lleven artigo, nun sendo nel caso dos descendentes, que sí lo lleven:
mía mai, meus bolos, mías primas, pero el meu sobriño, as mías fíyas

2.5.2 De + posesivo

Ten estas formas:

*de meu
 de tou
 de sou
 de noso
 de voso
 de sou*

Estos posesivos van sempre precedidos da preposición *de* e nun tein variación de xénero nin de número:

nun ten nada de sou, a terra de meu, a xente de noso

2.6 Os numerales

2.6.1 Cardinales

Aunque moitos d'ellos tán hoi en desuso, substituídos polas formas castelanas, aconséyase recuperar as formas orixinais:

un / ún, úa ~ unha	once	ventiún	douscentos
dous, dúas	doce	ventidós, ventidúas	trescentos
tres	trece	trenta	cuatrocentos
cuatro	catorce	corenta ~ cuarenta	cincocentos
cinco	quinze	cincuenta	seiscentos
seis	deciséis	sesenta	setecentos
sete	decisete	setenta	oitocentos
oito	decioito	oitenta	novacentos
nove	decinove	noventa	mil
dez	vente	cen	millón

Na parte sur e na máis occidental del Navia-Eo úsanse as formas *deza-séis, dezasete, dezaoto, dezanove*, e as combinacións correspondentes con *vinte y trinta*.

2.6.2 Ordinales

Dalgús d'ellos son: *primeiro, -a; segundo, -a; terceiro, -a; cuarto, -a; quinto, -a; sexto, -a; sétimo, -a; octavo, -a; noveno, -a; décimo, -a; undécimo, -a; duodécimo, -a...* A partir d'estos últimos, téndese a utilizar el numaral cardinal.

2.6.3 Multiplicativos

Dalgús d'ellos son: *dobre, triple.*

2.6.4 Fraccionarios

Dalgús d'ellos son: *medio, -a; metá; tercio, -a; etc.*

2.6.5 Colectivos

Dalgús d'ellos son: *par, parexa, docía, cento, millar.*

2.7 Os indefinidos

Os indefinidos poden presentar variación de xénero ou número, ou ser invariables.

Estos son, entre outros, os variables:

SINGULAR		PLURAL	
MASCULÍN	FEMENÍN	MASCULÍN	FEMENÍN
un, ún	úa (~unha)	us (~unhos)	úas (~unhas)
dalgún ¹⁶	dalgúa (~dalgunha)	dalgús (~dalgunhos)	dalgúas (~dalgunhas)
ningún ¹⁷	ningúa (~ningunha)	ningús (~ningunhos)	ningúas (~ningunhas)
todo	toda	todos	todas
outro	outra	outros	outras
muito	muita	muitos	muitas
pouco	pouca	poucos	poucas
mesmo	mesma	mesmos	mesmas
abondo	abonda	abondos	abondas
demasio	demasiada	demasioos	demasiadas
dél	della (~dela)	dellos (~delos)	dellas (~delas)
tanto	tanta	tantos	tantas
		entrambos	entrambas

¹⁶ Tamén se dan as formas *algún, algúa ~ algunha, algús ~ algunhos y algúas ~ algunhas.*

¹⁷ Tamén se dan minoritariamente as formas *nengún, nengúa ~ nengunha, etc.*

Os principales indefinidos invariables son:

*daquén ~ dalguén ~ alguén, naide, nada, cada, cadaquén, menos, máis
~ más, demásis ~ demás, daqué ~ dalgo ~ algo, quenquera, qualquera
~ calquera*

2.8 Os relativos

Os relativos en eonaviego son estos que siguen:

*que, quen, como, condo ~ cuando, unde, conto ~ cuanto, conta ~ cuanta,
contos ~ cuantos, contas ~ cuantas*

El relativo *quen* ten a mesma forma pral singular que pral plural:

*Á muyer con quen tuviche nun la conocía
Son os compañeiros con quen trabayéi*

Ver os casos d'apostrofación del relativo *que* en 2.15.4.

2.9 Os interrogativos y exclamativos

Os interrogativos y exclamativos son estos:

*qué, quen, cómo, cómo ~ cuándo, únde, cuál, cuáles, cómo ~ cuánto,
cómo ~ cuánta, cómo ~ cuántos, cómo ~ cuántas*

Al contrario qu'os relativos, os interrogativos y exclamativos tein qu'escribirse con acento gráfico porque son tónicos (ver 1.5.4.3).

2.10 El verbo

2.10.1 Consideracióis previas

El verbo é el paradigma que máis variantes presenta debido a que sobre él actúa poderosamente el fenómeno da analoxía. Escoyemos como modelo as máis usadas, anque esto nun quer dicir que se teña que renunciar a aquellas formas que tán ben enreizadas nos falantes por poucos qu'estos sían. Imos poñer al pé, entoncias, as principales variantes.

A desinencia da 2ª persona del plural (P5) presenta dúas formas: *-des* y *-is* (*falades ~ faláis, falábades ~ falabais*). Anque alternan nel sou emprego, a máis estendida é a primeira forma, se ben en dalgús conceyos a segunda

é cuase el única (Navia, Villayón). Cadaquén ten qu'usar a que miyor vaya col sou uso llingüístico.

Nel participio alternan as formas con *-d-* y as que perden ese fonema. Nel caso del acabo del participio masculín, recoyemos as dúas por tar entrambas mui estendidas (*falao ~ falado*). Al hora d'escribir aconsesyamos neste caso a mesma solución que nel caso visto antias.

El valor de futuro espresase a miudo por medio da perífrasis verbal «ir + infinitivo» col valor semántico de certeza de lo espresao pol acción verbal, frente á subxetividá qu'aportan os usos das formas sintéticas:

Según esta apricación, mañá vai chover

Nun sei se choverá este fin de semana

En todos os paradigmas imos a rexistrar as formas completas correspondentes al infinitivo conxugao, aunque somos sabedores de qu'hoi en día as formas P4 y P5 (*coméremos, coméredes*), cua presencia del *e* etimolóxica, son as máis usadas.

En dalgún dos conceyos máis achegaos al oeste y al interior, a forma P2 del perfecto nos verbos acabaos en *-ir* y en *-er* é *-eche* (*veche, comeche, etc.*), frente al resto del área Navia-Eo qu'usa el acabo en *-iche* (*viche, comiche, etc.*).

Nas siguientes foyas recóyense dalgús paradigmas de conxugación: os canónicos *falar, coyer* y *salir* nas páxinas 35, 36 y 37; el resto dos verbos regulares, da páxina 38 á 41; y os verbos irregulares, da páxina 42 á 60.

FALAR	<i>falando</i>	<i>falao ~ falado</i>	Verbo regular
Infinitivo	Xerundio	Participio	1ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>falo</i>	P1 <i>falaba</i>	P1 <i>falé</i> ¹⁸
P2 <i>falas</i>	P2 <i>falabas</i>	P2 <i>falache</i>
P3 <i>fala</i>	P3 <i>falaba</i>	P3 <i>falóu</i>
P4 <i>falamos</i>	P4 <i>falábamos</i>	P4 <i>falamos</i>
P5 <i>falades ~ faláis</i>	P5 <i>falábades ~ falabais</i>	P5 <i>falastes</i>
P6 <i>falan</i>	P6 <i>falaban</i>	P6 <i>falaron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>falara</i>	P1 <i>falaréi</i>	P1 <i>falaría</i>
P2 <i>falaras</i>	P2 <i>falarás</i>	P2 <i>falarías</i>
P3 <i>falara</i>	P3 <i>falará</i>	P3 <i>falaría</i>
P4 <i>faláramos</i>	P4 <i>falaremos</i>	P4 <i>falaríamos</i>
P5 <i>falárades ~ falarais</i>	P5 <i>falaredes ~ falaréis</i>	P5 <i>falaríades ~ falaríais</i>
P6 <i>falaran</i>	P6 <i>falarán</i>	P6 <i>falarían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>fale</i>	P1 <i>falase ~ falara</i>	P1 <i>falar</i>
P2 <i>fales</i>	P2 <i>falases ~ falaras</i>	P2 <i>falares</i>
P3 <i>fale</i>	P3 <i>falase ~ falara</i>	P3 <i>falar</i>
P4 <i>falemos</i>	P4 <i>falásemos ~ faláramos</i>	P4 <i>faláremos</i>
P5 <i>faledes ~ faléis</i>	P5 <i>falásedes ~ falárades ~ falaseis ~ falarais</i>	P5 <i>faláredes</i>
P6 <i>falen</i>	P6 <i>falasen ~ falaran</i>	P6 <i>falaren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>fala tu</i> <i>fale usté ~ vusté</i>
P5 <i>falade ~ falái vós ~ vosoutras, -os</i> <i>falen ustedes ~ vustedes</i>

¹⁸ Pódense atopar formas acabadas en *-én* ou en *-éin*: *falén, faléin*.

COYER ¹⁹	<i>coyendo</i>	<i>coyido</i> ²⁰	Verbo regular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>coyo</i>	P1 <i>coyía</i>	P1 <i>coyín</i>
P2 <i>coyes</i>	P2 <i>coyías</i>	P2 <i>coyiche</i>
P3 <i>coye</i>	P3 <i>coyía</i>	P3 <i>coyéu</i>
P4 <i>coyemos</i> ²¹	P4 <i>coyíamos</i>	P4 <i>coyémos</i> ²¹
P5 <i>coyedes ~ coyéis</i>	P5 <i>coyíades ~ coyíais</i>	P5 <i>coyestes</i>
P6 <i>coyen</i>	P6 <i>coyían</i>	P6 <i>coyeron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>coyera</i>	P1 <i>coyeréi</i>	P1 <i>coyería</i>
P2 <i>coyeras</i>	P2 <i>coyerás</i>	P2 <i>coyerías</i>
P3 <i>coyera</i>	P3 <i>coyerá</i>	P3 <i>coyería</i>
P4 <i>coyéramos</i>	P4 <i>coyeremos</i>	P4 <i>coyeríamos</i>
P5 <i>coyerades ~ coyeráis</i>	P5 <i>coyeredes ~ coyeréis</i>	P5 <i>coyeríades ~ coyeríais</i>
P6 <i>coyeran</i>	P6 <i>coyerán</i>	P6 <i>coyerían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>coya</i>	P1 <i>coyese ~ coyera</i>	P1 <i>coyer</i>
P2 <i>coyas</i>	P2 <i>coyeses ~ coyeras</i>	P2 <i>coyeres</i>
P3 <i>coya</i>	P3 <i>coyese ~ coyera</i>	P3 <i>coyer</i>
P4 <i>cóyamos</i> ²²	P4 <i>coyésemos ~ coyéramos</i>	P4 <i>coyéremos</i>
P5 <i>cóyades ~ coyáis</i> ²²	P5 <i>coyésedes ~ coyérades</i> <i>~ coyeseis ~ coyeráis</i>	P5 <i>coyéredes</i>
P6 <i>coyan</i>	P6 <i>coyesen ~ coyeran</i>	P6 <i>coyeren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>coye tu</i> <i>coya usted ~ vusté</i>
P5 <i>coyede ~ coyéi vós ~ vosoutras, -os</i> <i>coyan ustedes ~ vustedes</i>

¹⁹ Conxúganse asina: *xoncer, ferver, morrer, bater, encher, erguer, xemer, toyer*, etc.

²⁰ A perda da *-d-* intervocálica nel participio dos verbos da 2ª e 3ª conxugación nun é tan común como nos verbos da 1ª conxugación, se ben é verdá qu'esta tendencia a perderse aumenta da que nos achegamos al este y á marina.

²¹ Nel indicativo, a distinta pronunciación del *-e-* tónica nas formas de P4 de presente /e/ y de perfecto /é/, señálase col acento gráfico nel *e* máis aberta: *coyémos*.

²² Hai zonas del área Navia-Eo nas qu'as formas P4 y P5 del presente del subxuntivo son con acentuación grave (*coyamos, coyades*).

SALIR	<i>salindo</i>	<i>salido</i> ²³	Verbo regular
Infinitivo	Xerundio	Participio	3ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>salo</i> ²⁴	P1 <i>salía</i>	P1 <i>salín</i>
P2 <i>sales</i>	P2 <i>salías</i>	P2 <i>saliche</i>
P3 <i>sale ~ sal</i>	P3 <i>salía</i>	P3 <i>salíu</i>
P4 <i>salimos</i>	P4 <i>salíamos</i>	P4 <i>salimos</i>
P5 <i>salides ~ salís</i>	P5 <i>salíades ~ salíais</i>	P5 <i>salistes</i>
P6 <i>salen</i>	P6 <i>salían</i>	P6 <i>saliron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>salira</i>	P1 <i>saliréi</i>	P1 <i>saliría</i>
P2 <i>saliras</i>	P2 <i>salirás</i>	P2 <i>salirías</i>
P3 <i>salira</i>	P3 <i>salirá</i>	P3 <i>saliría</i>
P4 <i>salíramos</i>	P4 <i>saliremos</i>	P4 <i>saliríamos</i>
P5 <i>salírades ~ salirais</i>	P5 <i>saliredes ~ saliréis</i>	P5 <i>saliríades ~ saliríais</i>
P6 <i>saliran</i>	P6 <i>salirán</i>	P6 <i>salirían</i>

SUBXUNTIVO

Presente ²⁴	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>sala</i>	P1 <i>salise ~ salira</i>	P1 <i>salir</i>
P2 <i>salas</i>	P2 <i>salises ~ saliras</i>	P2 <i>salires</i>
P3 <i>sala</i>	P3 <i>salise ~ salira</i>	P3 <i>salir</i>
P4 <i>sálamos</i> ²⁵	P4 <i>salísemos ~ salíramos</i>	P4 <i>salíremos</i>
P5 <i>sáladés</i> ²⁵ ~ <i>salais</i>	P5 <i>salísedes ~ salírades</i> ~ <i>saliseis ~ salirais</i>	P5 <i>salíredes</i>
P6 <i>salan</i>	P6 <i>salisen ~ saliran</i>	P6 <i>saliren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>sale tu</i> <i>sala</i> usté ~ <i>vusté</i>
P5 <i>salide ~ salí</i> vós ~ vosoutras, -os <i>salan</i> ustedes ~ <i>vustedes</i>

²³ A perda da *-d-* intervocálica no participio dos verbos da 2ª e 3ª conxugacións nun é tan común como nos verbos da 1ª conxugación, se ben é verdá que esta tendencia a perderse aumenta da que nos achegamos al este y á marina.

²⁴ Poden atoparse tamén a forma *salio* en P1 do presente d'indicativo e *salia, salias, salían...* no presente de subxuntivo.

²⁵ Hai zonas do área Navia-Eo nas qu'as formas P4 e P5 do presente do subxuntivo son con acentuación grave (*salamos, salades*).

ANECIAR ²⁶	<i>aneciando</i>	<i>aneciado ~ aneciao</i>	Verbo regular
Infinitivo	Xerundio	Participio	1ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>aneció</i>	P1 <i>aneciaba</i>	P1 <i>aneciéi</i>
P2 <i>anecías</i>	P2 <i>aneciabas</i>	P2 <i>aneciache</i>
P3 <i>anecía</i>	P3 <i>aneciaba</i>	P3 <i>anecióu</i>
P4 <i>aneciamos</i>	P4 <i>aneciábamos</i>	P4 <i>aneciamos</i>
P5 <i>aneciades ~ aneciáis</i>	P5 <i>aneciábades ~ aneciabais</i>	P5 <i>aneciastes</i>
P6 <i>anecían</i>	P6 <i>aneciaban</i>	P6 <i>aneciaron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>aneciará</i>	P1 <i>aneciaréi</i>	P1 <i>aneciaría</i>
P2 <i>aneciarás</i>	P2 <i>aneciarás</i>	P2 <i>aneciarías</i>
P3 <i>aneciará</i>	P3 <i>aneciará</i>	P3 <i>aneciaría</i>
P4 <i>aneciáramos</i>	P4 <i>aneciaremos</i>	P4 <i>aneciáramos</i>
P5 <i>aneciárades ~ aneciarais</i>	P5 <i>aneciaredes ~ aneciaréis</i>	P5 <i>aneciárades ~ aneciaráis</i>
P6 <i>aneciarán</i>	P6 <i>aneciarán</i>	P6 <i>aneciarían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>anecíe</i>	P1 <i>aneciase ~ aneciara</i>	P1 <i>aneciar</i>
P2 <i>anecies</i>	P2 <i>aneciasen ~ aneciaras</i>	P2 <i>aneciares</i>
P3 <i>anecíe</i>	P3 <i>aneciase ~ aneciara</i>	P3 <i>aneciar</i>
P4 <i>aneciemos</i>	P4 <i>aneciásemos ~ aneciáramos</i>	P4 <i>aneciáremos</i>
P5 <i>aneciédes ~ aneciéis</i>	P5 <i>aneciásedes ~ aneciárades ~ aneciaseis ~ aneciarais</i>	P5 <i>aneciáredes</i>
P6 <i>anecíen</i>	P6 <i>aneciasen ~ aneciaran</i>	P6 <i>aneciaren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>anecia tu</i> <i>anecíe</i> usted ~ <i>vusté</i>
P5 <i>aneciái</i> ~ <i>aneciade</i> vós ~ <i>vosoutras, -os</i> <i>anecíen</i> ustedes ~ <i>vustedes</i>

²⁶ Núa parte da zona septentrional del territorio os verbos acabaos en *-iar / -ear* llevan nas formas fortes el acento nel *i* ou *e* das desinencias. Nos conceyos máis occidentales, sin embargo, a conxugación del presente d'indicativo é: *anecio, anecias, anecia, anecian*. Tamén nel subxuntivo y nel imperativo: *anecie, anecies, anecíen*.

CRER	<i>crendo</i>	<i>crido</i>	Verbo regular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conjugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>creo</i>	P1 <i>cría</i>	P1 <i>crín</i>
P2 <i>crees</i>	P2 <i>crías</i>	P2 <i>críche</i>
P3 <i>cre</i>	P3 <i>cría</i>	P3 <i>creu</i>
P4 <i>cremos</i>	P4 <i>críamos</i>	P4 <i>crémos</i>
P5 <i>credes ~ creis</i>	P5 <i>criades ~ criais</i>	P5 <i>crestes</i>
P6 <i>cren</i>	P6 <i>crían</i>	P6 <i>creron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>crera</i>	P1 <i>creréi</i>	P1 <i>crería</i>
P2 <i>creras</i>	P2 <i>crerás</i>	P2 <i>crerías</i>
P3 <i>crea</i>	P3 <i>crerá</i>	P3 <i>crería</i>
P4 <i>créramos</i>	P4 <i>creremos</i>	P4 <i>creríamos</i>
P5 <i>crérades ~ crerais</i>	P5 <i>creredes ~ creréis</i>	P5 <i>creríades ~ creríais</i>
P6 <i>creran</i>	P6 <i>crerán</i>	P6 <i>crerían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>crea</i>	P1 <i>crese ~ creera</i>	P1 <i>crer</i>
P2 <i>creas</i>	P2 <i>creses ~ creeras</i>	P2 <i>creres</i>
P3 <i>crea</i>	P3 <i>crese ~ creera</i>	P3 <i>crer</i>
P4 <i>créamos</i>	P4 <i>crésemos ~ créramos</i>	P4 <i>créremos</i>
P5 <i>créades ~ creais</i>	P5 <i>crédes ~ crérades</i>	P5 <i>créredes</i>
P6 <i>crean</i>	P6 <i>~ creseis ~ creerais</i>	P6 <i>creren</i>
	P6 <i>creesen ~ creeran</i>	

IMPERATIVO

P2 <i>cre tu</i>
<i>crea</i> usted ~ <i>vusté</i>
P5 <i>crede</i> vós ~ <i>vosoutras</i> , -os
<i>crean</i> ustedes ~ <i>vustedes</i>

INFLUIR	<i>influyendo</i>	<i>influido</i>	Verbo regular
Infinitivo	Xerundio	Participio	3ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>influyo</i>	P1 <i>influía</i>	P1 <i>influíñ</i>
P2 <i>inflúis</i>	P2 <i>influías</i>	P2 <i>influíche</i>
P3 <i>inflúi</i>	P3 <i>influía</i>	P3 <i>influítu</i>
P4 <i>influímos</i>	P4 <i>influíamos</i>	P4 <i>influímos</i>
P5 <i>influídes ~ inflúis</i>	P5 <i>influíades ~ influíais</i>	P5 <i>influístes</i>
P6 <i>inflúin</i>	P6 <i>influían</i>	P6 <i>influíron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>influíra</i>	P1 <i>influírei</i>	P1 <i>influíría</i>
P2 <i>influíras</i>	P2 <i>influírás</i>	P2 <i>influírías</i>
P3 <i>influíra</i>	P3 <i>influírá</i>	P3 <i>influíría</i>
P4 <i>influíramos</i>	P4 <i>influíremos</i>	P4 <i>influíríamos</i>
P5 <i>influírades ~ influírais</i>	P5 <i>influíredes ~ influíreís</i>	P5 <i>influíríades ~ influíríaís</i>
P6 <i>influíran</i>	P6 <i>influírán</i>	P6 <i>influírían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>influya</i>	P1 <i>influíse ~ influíra</i>	P1 <i>influír</i>
P2 <i>influyas</i>	P2 <i>influíses ~ influíras</i>	P2 <i>influíres</i>
P3 <i>influya</i>	P3 <i>influíse ~ influíra</i>	P3 <i>influír</i>
P4 <i>influyamos</i>	P4 <i>influísemos ~ influíramos</i>	P4 <i>influíremos</i>
P5 <i>influyades ~ influyáis</i>	P5 <i>influísedes ~ influírades ~ influíseis ~ influírais</i>	P5 <i>influíredes</i>
P6 <i>influyan</i>	P6 <i>influísen ~ influíran</i>	P6 <i>influíren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>inflúi tu</i> <i>influya</i> ustedé ~ <i>vusté</i>
P5 <i>influíde ~ influíi</i> vós ~ <i>vosoutras, -os</i> <i>influyan</i> ustedes ~ <i>vustedes</i>

RIR	<i>rindo</i>	<i>rido</i>	Verbo regular
Infinitivo	Xerundio	Participio	3ª conjugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>río</i>	P1 <i>ría</i>	P1 <i>rin</i>
P2 <i>ris</i>	P2 <i>rían</i>	P2 <i>riche</i>
P3 <i>ri</i>	P3 <i>ría</i>	P3 <i>ríu</i>
P4 <i>rimos</i>	P4 <i>ríamos</i>	P4 <i>rimos</i>
P5 <i>rides</i>	P5 <i>riades ~ ríais</i>	P5 <i>ristes</i>
P6 <i>rin</i>	P6 <i>rían</i>	P6 <i>riron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>rira</i>	P1 <i>riré</i>	P1 <i>riría</i>
P2 <i>riras</i>	P2 <i>rirás</i>	P2 <i>rirías</i>
P3 <i>rira</i>	P3 <i>rirá</i>	P3 <i>riría</i>
P4 <i>riramos</i>	P4 <i>riríamos</i>	P4 <i>riríamos</i>
P5 <i>rirades ~ rirais</i>	P5 <i>riredes ~ riréis</i>	P5 <i>riríades ~ riríais</i>
P6 <i>riran</i>	P6 <i>rirán</i>	P6 <i>rirían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>ría</i>	P1 <i>rise ~ rira</i>	P1 <i>rir</i>
P2 <i>rían</i>	P2 <i>rises ~ riras</i>	P2 <i>rires</i>
P3 <i>ría</i>	P3 <i>rise ~ rira</i>	P3 <i>rir</i>
P4 <i>ríamos</i>	P4 <i>riseamos ~ riramos</i>	P4 <i>rirémos</i>
P5 <i>riades ~ ríais</i>	P5 <i>riseades ~ rirades</i>	P5 <i>rirédes</i>
P6 <i>rían</i>	P6 <i>riseais ~ rirais</i>	P6 <i>riren</i>
	P6 <i>risen ~ riran</i>	

IMPERATIVO

P2 <i>ri</i> tu
<i>ría</i> ustedé ~ vustedé
P5 <i>ride</i> vós ~ vosoutras, -os
<i>rían</i> ustedes ~ vustedes

ANDAR	<i>andando</i>	<i>andao ~ andado</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	1ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto²⁷
P1 <i>ando</i>	P1 <i>andaba</i>	P1 <i>anduven ~ andéi</i>
P2 <i>andas</i>	P2 <i>andabas</i>	P2 <i>anduviche ~ andache</i>
P3 <i>anda</i>	P3 <i>andaba</i>	P3 <i>anduvo ~ andóu</i>
P4 <i>andamos</i>	P4 <i>andábamos</i>	P4 <i>anduvemos ~ andamos</i>
P5 <i>andades ~ andáis</i>	P5 <i>andábades ~ andabais</i>	P5 <i>anduvestes ~ andastes</i>
P6 <i>andan</i>	P6 <i>andaban</i>	P6 <i>anduveron ~ andaron</i>
Pluscuamperfecto²⁷	Futuro	Potencial
P1 <i>anduvera ~ andara</i>	P1 <i>andaréi</i>	P1 <i>andaría</i>
P2 <i>anduveras ~ andaras</i>	P2 <i>andarás</i>	P2 <i>andarías</i>
P3 <i>anduvera ~ andara</i>	P3 <i>andará</i>	P3 <i>andaría</i>
P4 <i>anduvéramos ~ andáramos</i>	P4 <i>andaremos</i>	P4 <i>andaríamos</i>
P5 <i>anduvérades (-ais) ~ andárades (-ais)</i>	P5 <i>andaredes ~ andaréis</i>	P5 <i>andaríades ~ andaráis</i>
P6 <i>anduveran ~ andaran</i>	P6 <i>andarán</i>	P6 <i>andarían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>ande</i>	P1 <i>anduvese ~ anduvera ~ andase ~ andara</i>	P1 <i>andar</i>
P2 <i>andes</i>	P2 <i>anduveses ~ anduveras ~ andases ~ andaras</i>	P2 <i>andares</i>
P3 <i>ande</i>	P3 <i>anduvese ~ anduvera ~ andase ~ andara</i>	P3 <i>andar</i>
P4 <i>andemos</i>	P4 <i>anduvésemos ~ anduvéramos ~ andásemos ~ andáramos</i>	P4 <i>andáremos</i>
P5 <i>andedes ~ andéis</i>	P5 <i>anduvédeses (-eseis) ~ anduvérades (-erais) ~ andádeses (-aseis) ~ andárades (-arais)</i>	P5 <i>andáredes</i>
P6 <i>anden</i>	P6 <i>anduvesen ~ anduveran ~ andasen ~ andaran</i>	P6 <i>andaren</i>
IMPERATIVO		
P2 <i>anda tu</i>		
<i>ande usted ~ vusté</i>		
P5 <i>andade ~ andái vós</i>		
<i>~ vosoutras, -os</i>		
<i>anden ustedes</i>		
<i>~ vustedes</i>		

²⁷ As formas *anduven ~ andéi, anduvera ~ andara*, etc., conviven en toda el área Navia-Eo.

CABER	<i>cabendo</i>	<i>cabido</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>cabo</i> ²⁸	P1 <i>cabía</i>	P1 <i>couben ~ coupen</i>
P2 <i>cabes</i>	P2 <i>cabías</i>	P2 <i>coubiche ~ coupiche</i>
P3 <i>cabe</i>	P3 <i>cabía</i>	P3 <i>coubou ~ coupo</i>
P4 <i>cabemos</i>	P4 <i>cabíamos</i>	P4 <i>coubemos ~ coupemos</i>
P5 <i>cabedes ~ cabéis</i>	P5 <i>cabíades ~ cabíais</i>	P5 <i>coubestes ~ coupestes</i>
P6 <i>caben</i>	P6 <i>cabían</i>	P6 <i>couberon ~ couperon</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>coubera ~ coupera</i>	P1 <i>caberei</i>	P1 <i>cabería</i>
P2 <i>couberas ~ couperas</i>	P2 <i>caberas</i>	P2 <i>caberías</i>
P3 <i>coubera ~ coupera</i>	P3 <i>cabera</i>	P3 <i>cabería</i>
P4 <i>coubéramos ~ coupéramos</i>	P4 <i>cabaremos</i>	P4 <i>caberíamos</i>
P5 <i>coubérades (-ais) ~ coupérades (-ais)</i>	P5 <i>caberedes ~ caberéis</i>	P5 <i>cabérades ~ caberáis</i>
P6 <i>couberan ~ couperan</i>	P6 <i>cabarán</i>	P6 <i>cabrían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>caiba</i>	P1 <i>coubese ~ coubera ~ coupese ~ coupera</i>	P1 <i>cabere</i>
P2 <i>caibas</i>	P2 <i>coubeses ~ couberas ~ coupeses ~ couperas</i>	P2 <i>caberes</i>
P3 <i>caiba</i>	P3 <i>coubese ~ coubera ~ coupese ~ coupera</i>	P3 <i>cabere</i>
P4 <i>cáibamos</i>	P4 <i>coubésemos ~ coubéramos ~ coupésemos ~ coupéramos</i>	P4 <i>cabéremos</i>
P5 <i>cáibades</i>	P5 <i>coubésedes (-eseis) ~ coubérades (-erais) ~ coupésedes (-eseis) ~ coupérades (-erais)</i>	P5 <i>cabéredes</i>
P6 <i>caiban</i>	P6 <i>coubesen ~ couberan ~ coupesen ~ couperan</i>	P6 <i>caberen</i>

²⁸ En P1 del presente d'indicativo dáse tamén a forma *caibo*.

DAR	<i>dando</i>	<i>dao ~ dado</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	1ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>dou</i>	P1 <i>daba</i>	P1 <i>din</i>
P2 <i>dás</i>	P2 <i>dabas</i>	P2 <i>diche</i>
P3 <i>dá</i>	P3 <i>daba</i>	P3 <i>deu</i>
P4 <i>damos</i>	P4 <i>dábamos</i>	P4 <i>demos</i>
P5 <i>dades ~ dais</i>	P5 <i>dábades ~ dabais</i>	P5 <i>destes</i>
P6 <i>dan</i>	P6 <i>daban</i>	P6 <i>deron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>dera</i>	P1 <i>daréi</i>	P1 <i>daría</i>
P2 <i>deras</i>	P2 <i>darás</i>	P2 <i>darías</i>
P3 <i>dera</i>	P3 <i>dará</i>	P3 <i>daría</i>
P4 <i>déramos</i>	P4 <i>daremos</i>	P4 <i>daríamos</i>
P5 <i>dérades ~ derais</i>	P5 <i>daredes ~ daréis</i>	P5 <i>daríades ~ daríais</i>
P6 <i>deran</i>	P6 <i>darán</i>	P6 <i>darían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>día ~ dea</i>	P1 <i>dese ~ dera</i>	P1 <i>dar</i>
P2 <i>días ~ deas</i>	P2 <i>deses ~ deras</i>	P2 <i>dares</i>
P3 <i>día ~ dea</i>	P3 <i>dese ~ dera</i>	P3 <i>dar</i>
P4 <i>díamos ~ déamos</i>	P4 <i>désemos ~ déramos</i>	P4 <i>dáremos</i>
P5 <i>diades ~ deais</i>	P5 <i>désedes ~ deseis ~ dérades ~ derais</i>	P5 <i>dáredes</i>
P6 <i>dían ~ dean</i>	P6 <i>desen ~ deran</i>	P6 <i>daren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>dá tu</i> <i>día ~ dea</i> usté ~ vusté
P5 <i>dade ~ dai</i> vós ~ vosoutras, -os <i>dían ~ dean</i> ustedes ~ vustedes

DICIR ²⁹	<i>dicindo</i>	<i>dito</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	3ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>digo</i>	P1 <i>dicía</i>	P1 <i>dixen</i>
P2 <i>dices</i>	P2 <i>dicías</i>	P2 <i>dixiche</i>
P3 <i>dice ~ diz</i>	P3 <i>dicía</i>	P3 <i>dixo</i>
P4 <i>dicimos</i>	P4 <i>dicíamos</i>	P4 <i>dixemos</i>
P5 <i>dicides ~ dicís</i>	P5 <i>dicíades ~ dicíais</i>	P5 <i>dixestes</i>
P6 <i>dicen</i>	P6 <i>dicían</i>	P6 <i>dixeron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>dixera</i>	P1 <i>diréi</i>	P1 <i>diría</i>
P2 <i>dixeras</i>	P2 <i>dirás</i>	P2 <i>dirías</i>
P3 <i>dixera</i>	P3 <i>dirá</i>	P3 <i>diría</i>
P4 <i>dixéramos</i>	P4 <i>diremos</i>	P4 <i>diríamos</i>
P5 <i>dixérades ~ dixerais</i>	P5 <i>diredes ~ diréis</i>	P5 <i>diríades ~ diríais</i>
P6 <i>dixeran</i>	P6 <i>dirán</i>	P6 <i>dirían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>diga</i>	P1 <i>dixese ~ dixera</i>	P1 <i>dicir</i>
P2 <i>digas</i>	P2 <i>dixeses ~ dixeras</i>	P2 <i>dicires</i>
P3 <i>diga</i>	P3 <i>dixese ~ dixera</i>	P3 <i>dicir</i>
P4 <i>digamos</i>	P4 <i>dixésemos ~ dixéramos</i>	P4 <i>dicíremos</i>
P5 <i>digades ~ digais</i>	P5 <i>dixésedes ~ dixérades</i>	P5 <i>dicíredes</i>
P6 <i>digan</i>	~ <i>dixeseis ~ dixerais</i>	P6 <i>diciren</i>
	P6 <i>dixesen ~ dixeran</i>	

IMPERATIVO

P2 <i>di tu</i>
<i>diga</i> usted ~ <i>vusté</i>
P5 <i>dicide</i> ~ <i>dicíi</i> vós ~ vosoutras, -os
<i>digan</i> ustedes ~ <i>vustedes</i>

²⁹Tamén s'usa *decir*. Na súa conxugación, a vocal radical, condo el acento recáin nel *i*, *é* *e* en todas as formas agá nel potencial.

FER ³⁰	<i>fendo</i>	<i>feito</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>fago</i> ³¹	P1 <i>fía</i>	P1 <i>fixen</i>
P2 <i>fais</i>	P2 <i>fias</i>	P2 <i>fixiche</i>
P3 <i>fai</i>	P3 <i>fía</i>	P3 <i>fixo ~ fexo</i>
P4 <i>femos</i>	P4 <i>fíamos</i>	P4 <i>fixemos</i>
P5 <i>fedes</i>	P5 <i>fiades ~ fiais</i>	P5 <i>fixestes</i>
P6 <i>fain</i>	P6 <i>fían</i>	P6 <i>fixeron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>fixera</i>	P1 <i>feiréi</i>	P1 <i>feiría</i>
P2 <i>fixeras</i>	P2 <i>feirás</i>	P2 <i>feirías</i>
P3 <i>fixera</i>	P3 <i>feirá</i>	P3 <i>feiría</i>
P4 <i>fixéramos</i>	P4 <i>feiremos</i>	P4 <i>feiriamos</i>
P5 <i>fixérades ~ fixerais</i>	P5 <i>feiredes ~ feiréis</i>	P5 <i>feiríades ~ feiríais</i>
P6 <i>fixeran</i>	P6 <i>feirán</i>	P6 <i>feirían</i>

SUBXUNTIVO

Presente ³²	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>faga</i>	P1 <i>fixese ~ fixera</i>	P1 <i>fer</i>
P2 <i>fagas</i>	P2 <i>fixeses ~ fixeras</i>	P2 <i>feres</i>
P3 <i>faga</i>	P3 <i>fixese ~ fixera</i>	P3 <i>fer</i>
P4 <i>fágamos</i>	P4 <i>fixésemos ~ fixéramos</i>	P4 <i>féremos</i>
P5 <i>fágades ~ fágais</i>	P5 <i>fixésedes ~ fixeseis</i> <i>~ fixérades ~ fixerais</i>	P5 <i>féredes</i>
P6 <i>fagan</i>	P6 <i>fixesen ~ fixeran</i>	P6 <i>feren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>fai tu</i> <i>faga</i> usté ~ vusté
P5 <i>fedede ~ fei</i> vós ~ vosoutras, -os <i>fagan</i> ustedes ~ vustedes

³⁰ A forma *fer* é a máis estendida. Nos conceyos occidentales atopamos tamén *facer*, *faer* y outras variantes (*faguer*, *feir*). Ás veces, un mesmo falante pode botar mao d'úas formas ou outras.

Conxúganse como *fer* os sous derivaos: *afer*, *desfer*, *refer*.

³¹ Tamén en P1 del presente d'indicativo podemos atopar *faigo*.

³² El presente de subxuntivo tamén pode ser *faiga*, *faigas*, *faiga*, *fáigamos*, etc.

HABER	<i>habendo</i>	<i>habido</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conjugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>hei</i>	P1 <i>había</i>	P1 <i>houben</i>
P2 <i>has</i>	P2 <i>habías</i>	P2 <i>houbiche</i>
P3 <i>ha ~ hai</i>	P3 <i>había</i>	P3 <i>houbo</i>
P4 <i>habemos ~ hemos</i>	P4 <i>habíamos</i>	P4 <i>houbemos</i>
P5 <i>habedes ~ habéis ~ hedes</i>	P5 <i>habíades ~ habíais</i>	P5 <i>houbestes</i>
P6 <i>han</i>	P6 <i>habían</i>	P6 <i>houberon</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>houbera</i>	P1 <i>haberé</i>	P1 <i>habería</i>
P2 <i>houberas</i>	P2 <i>haberás</i>	P2 <i>haberías</i>
P3 <i>houbera</i>	P3 <i>haberá</i>	P3 <i>habería</i>
P4 <i>houbéramos</i>	P4 <i>haberemos</i>	P4 <i>haberíamos</i>
P5 <i>houbérades ~ houberais</i>	P5 <i>haberedes ~ haberéis</i>	P5 <i>haberíades ~ haberíais</i>
P6 <i>houberan</i>	P6 <i>habarán</i>	P6 <i>haberían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>haxa</i>	P1 <i>houbese ~ houbera</i>	P1 <i>haber</i>
P2 <i>haxas</i>	P2 <i>houbeses ~ houberas</i>	P2 <i>haberes</i>
P3 <i>haxa</i>	P3 <i>houbese ~ houbera</i>	P3 <i>haber</i>
P4 <i>háxamos</i>	P4 <i>houbésemos</i>	P4 <i>habéremos</i>
P5 <i>háxades ~ haxais</i>	~ <i>houbéramos</i>	P5 <i>habéredes</i>
P6 <i>haxan</i>	P5 <i>houbésedes ~ houbeseis</i>	P6 <i>haberen</i>
	~ <i>houbérades</i>	
	~ <i>houberais</i>	
	P6 <i>houbesen ~ houberan</i>	

IR	<i>indo</i>	<i>ido</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	3ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>vou</i>	P1 <i>iba</i>	P1 <i>fun</i> ³³
P2 <i>vas</i>	P2 <i>ibas</i>	P2 <i>fuche</i>
P3 <i>vai ~ vei</i>	P3 <i>iba</i>	P3 <i>foi</i>
P4 <i>vamos ~ imos</i>	P4 <i>ibamos</i>	P4 <i>fomos</i>
P5 <i>vades ~ vais ~ ides</i>	P5 <i>ibades ~ ibais</i>	P5 <i>fostes</i>
P6 <i>van</i>	P6 <i>iban</i>	P6 <i>foron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>fora</i>	P1 <i>iréi</i>	P1 <i>iría</i>
P2 <i>foras</i>	P2 <i>irás</i>	P2 <i>irías</i>
P3 <i>fora</i>	P3 <i>irá</i>	P3 <i>iría</i>
P4 <i>fóramos</i>	P4 <i>iremos</i>	P4 <i>iríamos</i>
P5 <i>fórades ~ forais</i>	P5 <i>iredes ~ iréis</i>	P5 <i>iríades ~ iríais</i>
P6 <i>foran</i>	P6 <i>irán</i>	P6 <i>irían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>vaya</i>	P1 <i>fose ~ fora</i>	P1 <i>ir</i>
P2 <i>vayas</i>	P2 <i>foses ~ foras</i>	P2 <i>ires</i>
P3 <i>vaya</i>	P3 <i>fose ~ fora</i>	P3 <i>ir</i>
P4 <i>váyamos</i>	P4 <i>fósemos ~ fóramos</i>	P4 <i>íremos</i>
P5 <i>váyades ~ vayais</i>	P5 <i>fósedes ~ foseis ~ fórades ~ forais</i>	P5 <i>íredes</i>
P6 <i>vayan</i>	P6 <i>fosen ~ foran</i>	P6 <i>íren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>vai ~ vei tu</i>
<i>vaya</i> ustedé ~ vustedé
P5 <i>ide</i> vós ~ vosoutras, -os
<i>vayan</i> ustedes ~ vustedes

³³Na parte máis oriental del Navia-Eo, a P1 del perfecto d'indicativo é *fuin*.

OUGUIR ³⁴	<i>ouguindo</i>	<i>ouguido</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	3ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>oigo</i> ³⁵	P1 <i>ouguía</i>	P1 <i>ouguín</i>
P2 <i>ois</i>	P2 <i>ouguías</i>	P2 <i>ouguiche</i>
P3 <i>oi</i>	P3 <i>ouguía</i>	P3 <i>ouguíu</i>
P4 <i>ouguimos</i>	P4 <i>ouguíamos</i>	P4 <i>ouguimos</i>
P5 <i>ouguides ~ ouguís</i>	P5 <i>ouguides ~ ouguíais</i>	P5 <i>ouguistes</i>
P6 <i>oin</i>	P6 <i>ouguían</i>	P6 <i>ouguiron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>ouguira</i>	P1 <i>ouguiréi</i>	P1 <i>ouguiría</i>
P2 <i>ouguiras</i>	P2 <i>ouguirás</i>	P2 <i>ouguirías</i>
P3 <i>ouguira</i>	P3 <i>ouguirá</i>	P3 <i>ouguiría</i>
P4 <i>ouguiramos</i>	P4 <i>ouguiremos</i>	P4 <i>ouguiríamos</i>
P5 <i>ouguírades ~ ouguirais</i>	P5 <i>ouguiredes ~ ouguiréis</i>	P5 <i>ouguiríades ~ ouguiríais</i>
P6 <i>ouguiran</i>	P6 <i>ouguirán</i>	P6 <i>ouguirían</i>

SUBXUNTIVO

Presente ³⁵	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>oiga</i>	P1 <i>ouguise ~ ouguira</i>	P1 <i>ouguir</i>
P2 <i>oigas</i>	P2 <i>ouguises ~ ouguiras</i>	P2 <i>ouguires</i>
P3 <i>oiga</i>	P3 <i>ouguise ~ ouguira</i>	P3 <i>ouguir</i>
P4 <i>óigamos</i>	P4 <i>ouguíseamos ~ ouguíramos</i>	P4 <i>ouguíremos</i>
P5 <i>óigades ~ oigais</i>	P5 <i>ouguisedes ~ ouguiseis</i> <i>~ ouguírades ~ ouguirais</i>	P5 <i>ouguiredes</i>
P6 <i>oigan</i>	P6 <i>ouguisen ~ ouguiran</i>	P6 <i>ouguiren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>oi tu</i> <i>oiga</i> usted ~ <i>vusté</i>
P5 <i>ouguide ~ ouguíi</i> vós ~ <i>vosoutras, -os</i> <i>oigan</i> ustedes ~ <i>vustedes</i>

³⁴ D'este verbo atópanse tamén outras variantes: *oír, auguír, ouguír...*

³⁵ Pode darse tamén a forma *uzco* en P1 del presente del indicativo y *uzca, uzcas, úzcamos*, etc., nel presente del subxuntivo.

PODER	<i>podendo</i>	<i>podido</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>podo</i>	P1 <i>podía</i>	P1 <i>puiden</i>
P2 <i>podes</i>	P2 <i>podías</i>	P2 <i>pudiche</i>
P3 <i>pode</i>	P3 <i>podía</i>	P3 <i>puido</i>
P4 <i>podemos</i>	P4 <i>podíamos</i>	P4 <i>puidemos ~ podémos</i>
P5 <i>podedes ~ podéis</i>	P5 <i>podíades ~ podíais</i>	P5 <i>puidestes ~ podestes</i>
P6 <i>poden</i>	P6 <i>podían</i>	P6 <i>puideron ~ poderon</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>podera ~ puidera</i>	P1 <i>poderéi</i>	P1 <i>podería</i>
P2 <i>poderas ~ puideras</i>	P2 <i>poderás</i>	P2 <i>poderías</i>
P3 <i>podera ~ puidera</i>	P3 <i>poderá</i>	P3 <i>podería</i>
P4 <i>podéramos ~ puidéramos</i>	P4 <i>poderemos</i>	P4 <i>poderíamos</i>
P5 <i>podérades (-ais) ~ puidérades (-ais)</i>	P5 <i>poderedes ~ poderéis</i>	P5 <i>poderíades ~ poderíais</i>
P6 <i>poderan ~ puideran</i>	P6 <i>poderán</i>	P6 <i>poderían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>poda</i>	P1 <i>podese ~ podera</i>	P1 <i>poder</i>
P2 <i>podas</i>	P2 <i>podeses ~ poderas</i>	P2 <i>poderes</i>
P3 <i>poda</i>	P3 <i>podese ~ podera</i>	P3 <i>poder</i>
P4 <i>pódamos</i>	P4 <i>podésemos ~ podéramos</i>	P4 <i>podéremos</i>
P5 <i>pódades ~ podais</i>	P5 <i>podésedes ~ podeseis ~ podérades ~ poderais</i>	P5 <i>podéredes</i>
P6 <i>podan</i>	P6 <i>podesen ~ poderan</i>	P6 <i>poderen</i>

POÑER ³⁶	<i>poñendo</i>	<i>posto</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>poño</i>	P1 <i>poñía</i>	P1 <i>puxen</i>
P2 <i>pois</i>	P2 <i>poñías</i>	P2 <i>puxiche</i>
P3 <i>pon</i>	P3 <i>poñía</i>	P3 <i>puxo</i>
P4 <i>poñemos</i>	P4 <i>poñíamos</i>	P4 <i>puxemos</i>
P5 <i>poñedes ~ poñéis</i>	P5 <i>poñíades ~ poñíais</i>	P5 <i>puxestes</i>
P6 <i>poin</i>	P6 <i>poñían</i>	P6 <i>puxeron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>puxera</i>	P1 <i>poñeréi</i>	P1 <i>poñería</i>
P2 <i>puxeras</i>	P2 <i>poñerás</i>	P2 <i>poñerías</i>
P3 <i>puxera</i>	P3 <i>poñerá</i>	P3 <i>poñería</i>
P4 <i>puxéramos</i>	P4 <i>poñeremos</i>	P4 <i>poñeríamos</i>
P5 <i>puxérades ~ puxerais</i>	P5 <i>poñeredes ~ poñeréis</i>	P5 <i>poñeríades ~ poñeríais</i>
P6 <i>puxeran</i>	P6 <i>poñerán</i>	P6 <i>poñerían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>poña</i>	P1 <i>puxese ~ puxera</i>	P1 <i>poñer</i>
P2 <i>poñas</i>	P2 <i>puxeses ~ puxeras</i>	P2 <i>poñeres</i>
P3 <i>poña</i>	P3 <i>puxese ~ puxera</i>	P3 <i>poñer</i>
P4 <i>poñamos</i>	P4 <i>puxésemos ~ puxéramos</i>	P4 <i>poñéremos</i>
P5 <i>poñades ~ poñáis</i>	P5 <i>puxésedes ~ puxeseis</i> <i>~ puxérades ~ puxerais</i>	P5 <i>poñéredes</i>
P6 <i>poñan</i>	P6 <i>puxesen ~ puxeran</i>	P6 <i>poñeren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>pon tu</i> <i>poña</i> <i>usté ~ vusté</i>
P5 <i>poñede ~ poñei</i> <i>vós ~ vosoutras, -os</i> <i>poñan</i> <i>ustedes ~ vustedes</i>

³⁶En Navia y Villayón, el futuro y el potencial fainse d'este xeito:

Fut.: *pondréi, pondrás, pondrá, pondremos*, etc.

Pot.: *pondría, pondrías, pondría, pondríamos*, etc.

Nel pluscuamperfecto d'indicativo y nel imperfecto de subxuntivo, en dalgúas partes del oeste, rexístranse tamén formas del tipo:

Plusc. ind.: *poñera, poñeras, poñera, poñéramos*, etc.

Imperf. sub.: *poñese ~ poñera, poñeses ~ poñeras, poñese ~ poñera, poñésemos ~ poñéramos*, etc.

PUER ³⁷	<i>puendo</i>	<i>posto</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>poño</i>	P1 <i>puía</i>	P1 <i>puxen</i>
P2 <i>pois</i>	P2 <i>puías</i>	P2 <i>puxiche</i>
P3 <i>pon</i>	P3 <i>puía</i>	P3 <i>puxo</i>
P4 <i>puemos</i>	P4 <i>puíamos</i>	P4 <i>puxemos</i>
P5 <i>puedes</i>	P5 <i>puíades ~ puíais</i>	P5 <i>puxestes</i>
P6 <i>poin</i>	P6 <i>puían</i>	P6 <i>puxeron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>puera</i>	P1 <i>pueréi</i>	P1 <i>puería</i>
P2 <i>pueras</i>	P2 <i>puerás</i>	P2 <i>puerías</i>
P3 <i>puera</i>	P3 <i>puerá</i>	P3 <i>puería</i>
P4 <i>puéramos</i>	P4 <i>pueremos</i>	P4 <i>pueríamos</i>
P5 <i>puérades ~ puerais</i>	P5 <i>pueredes ~ pueréis</i>	P5 <i>pueríades ~ pueráis</i>
P6 <i>pueran</i>	P6 <i>puerán</i>	P6 <i>puerían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>poña</i>	P1 <i>puese ~ puera</i>	P1 <i>puer</i>
P2 <i>poñas</i>	P2 <i>pueses ~ pueras</i>	P2 <i>pueres</i>
P3 <i>poña</i>	P3 <i>puese ~ puera</i>	P3 <i>puer</i>
P4 <i>poñamos</i>	P4 <i>puésemos ~ puéramos</i>	P4 <i>puéremos</i>
P5 <i>poñades ~ poñais</i>	P5 <i>puésedes ~ pueseis</i> <i>~ puérades ~ puerais</i>	P5 <i>puéredes</i>
P6 <i>poñan</i>	P6 <i>puesen ~ pueran</i>	P6 <i>pueren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>pon tu</i> <i>poña</i> <i>usté ~ vusté</i>
P5 <i>puede ~ puei</i> <i>vós ~ vosoutras, -os</i> <i>poñan</i> <i>ustedes ~ vustedes</i>

³⁷ Nel sur y este del Navia-Eo úsase esta forma alternativa a *poñer*.

QUERER	<i>querendo</i>	<i>querido</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conxugación

INDICATIVO

Presente ³⁸	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>quero</i>	P1 <i>quería</i>	P1 <i>quixen</i>
P2 <i>ques</i>	P2 <i>querías</i>	P2 <i>quixiche</i>
P3 <i>quer</i>	P3 <i>quería</i>	P3 <i>quixo</i>
P4 <i>queremos</i>	P4 <i>queríamos</i>	P4 <i>quixemos</i>
P5 <i>queredes ~ queréis</i>	P5 <i>queríades ~ queríais</i>	P5 <i>quixestes</i>
P6 <i>queren</i>	P6 <i>querían</i>	P6 <i>quixeron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>quixera</i>	P1 <i>quereréi</i>	P1 <i>querería</i>
P2 <i>quixeras</i>	P2 <i>quererás</i>	P2 <i>quererías</i>
P3 <i>quixera</i>	P3 <i>quererá</i>	P3 <i>querería</i>
P4 <i>quixéramos</i>	P4 <i>quereremos</i>	P4 <i>quereríamos</i>
P5 <i>quixérades ~ quixerais</i>	P5 <i>quereredes ~ quereréis</i>	P5 <i>quereríades ~ quereríais</i>
P6 <i>quixeran</i>	P6 <i>quererán</i>	P6 <i>quererían</i>

SUBXUNTIVO

Presente ³⁸	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>quira</i>	P1 <i>quixese ~ quixera</i>	P1 <i>querer</i>
P2 <i>quiras</i>	P2 <i>quixeses ~ quixeras</i>	P2 <i>quereres</i>
P3 <i>quira</i>	P3 <i>quixese ~ quixera</i>	P3 <i>querer</i>
P4 <i>quíramos</i>	P4 <i>quixésemos ~ quixéramos</i>	P4 <i>queréremos</i>
P5 <i>quírades ~ quirais</i>	P5 <i>quixésedes ~ quixeseis</i> <i>~ quixérades ~ quixerais</i>	P5 <i>queréredes</i>
P6 <i>quiran</i>	P6 <i>quixesen ~ quixeran</i>	P6 <i>quereren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>quer tu</i> <i>quira usted ~ vusted</i>
P5 <i>querede ~ queréi vós ~ vosoutras, -os</i> <i>quiran ustedes ~ vustedes</i>

³⁸ Tamén podemos atopar, pral presente d'indicativo, as formas: *queres* [P2] y *quere* [P3]; y, pral presente de subxuntivo, *quera*, *queras*, *quera*, *quéramos*, etc., ou *queira*, *queiras*, *queira*, *quíramos*, etc.

SABER	<i>sabendo</i>	<i>sabido</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>sei</i>	P1 <i>sabía</i>	P1 <i>souben ~ soupen</i>
P2 <i>sabes</i>	P2 <i>sabías</i>	P2 <i>soubiche ~ soupiche</i>
P3 <i>sabe</i>	P3 <i>sabía</i>	P3 <i>soubo ~ soupo</i>
P4 <i>sabemos</i>	P4 <i>sabíamos</i>	P4 <i>soubemos ~ soupemos</i>
P5 <i>sabedes ~ sabéis</i>	P5 <i>sabiades ~ sabíais</i>	P5 <i>soubestes ~ soupestes</i>
P6 <i>saben</i>	P6 <i>sabían</i>	P6 <i>souberon ~ souperon</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>soubera ~ soupera</i>	P1 <i>saberéi</i>	P1 <i>sabería</i>
P2 <i>souberas ~ souperas</i>	P2 <i>saberás</i>	P2 <i>saberías</i>
P3 <i>soubera ~ soupera</i>	P3 <i>saberá</i>	P3 <i>sabería</i>
P4 <i>soubéramos ~ soupéramos</i>	P4 <i>saberemos</i>	P4 <i>saberíamos</i>
P5 <i>soubérades (-ais) ~ soupérades (-ais)</i>	P5 <i>saberedes ~ saberéis</i>	P5 <i>saberíades ~ saberíais</i>
P6 <i>souberan ~ souperan</i>	P6 <i>saberán</i>	P6 <i>saberían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>sepa</i>	P1 <i>soubese ~ soubera</i>	P1 <i>saber</i>
P2 <i>sepas</i>	~ <i>soupese ~ soupera</i>	P2 <i>saberés</i>
P3 <i>sepa</i>	P2 <i>soubeses ~ souberas</i>	P3 <i>saber</i>
P4 <i>séparamos</i>	~ <i>soupeses ~ souperas</i>	P4 <i>sabéremos</i>
P5 <i>sépadés ~ sepáis</i>	P3 <i>soubese ~ soubera</i>	P5 <i>sabéredes</i>
P6 <i>sepan</i>	~ <i>soupese ~ soupera</i>	P6 <i>saberén</i>
	P4 <i>soubésemos</i>	
	~ <i>soubéramos</i>	
	~ <i>soupésemos</i>	
	~ <i>soupéramos</i>	
	P5 <i>soubésedes (-eseis)</i>	
	~ <i>soubérades (-erais)</i>	
	~ <i>soupésedes (-eseis)</i>	
	~ <i>soupérades (-erais)</i>	
	P6 <i>soubesen ~ souberan</i>	
	~ <i>soupesen ~ souperan</i>	

IMPERATIVO

P2 *sabe tu*
sepa usted ~ *vusté*
P5 *sabede ~ sabéi* vós
~ *vosoutras, -os*
sepan ustedes
~ *vustedes*

SER	<i>sendo</i>	<i>sido</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>soi ~ son</i> ³⁹	P1 <i>era</i>	P1 <i>fun</i> ⁴⁰
P2 <i>es</i>	P2 <i>eras</i>	P2 <i>fuche</i>
P3 <i>é</i>	P3 <i>era</i>	P3 <i>foi</i>
P4 <i>somos</i>	P4 <i>éramos</i>	P4 <i>fomos</i>
P5 <i>sodes ~ sois</i>	P5 <i>érades ~ erais</i>	P5 <i>fostes</i>
P6 <i>son</i>	P6 <i>eran</i>	P6 <i>foron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>fora</i>	P1 <i>seréi</i>	P1 <i>sería</i>
P2 <i>foras</i>	P2 <i>serás</i>	P2 <i>serías</i>
P3 <i>fora</i>	P3 <i>será</i>	P3 <i>sería</i>
P4 <i>fóramos</i>	P4 <i>seremos</i>	P4 <i>seríamos</i>
P5 <i>fórades ~ forais</i>	P5 <i>seredes ~ seréis</i>	P5 <i>seríades ~ seríais</i>
P6 <i>foran</i>	P6 <i>serán</i>	P6 <i>serían</i>

SUBXUNTIVO

Presente ⁴¹	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>sía ~ seña</i>	P1 <i>fose ~ fora</i>	P1 <i>ser</i>
P2 <i>sías ~ señas</i>	P2 <i>foses ~ foras</i>	P2 <i>seres</i>
P3 <i>sía ~ seña</i>	P3 <i>fose ~ fora</i>	P3 <i>ser</i>
P4 <i>síamos ~ señamos</i>	P4 <i>fósemos ~ fóramos</i>	P4 <i>seremos</i>
P5 <i>siades ~ señades</i>	P5 <i>fósedes ~ foseis ~ fórades ~ forais</i>	P5 <i>seredes</i>
P6 <i>sían ~ señan</i>	P6 <i>fosen ~ foran</i>	P6 <i>seren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>se tu</i>
<i>sía ~ seña</i> <i>usté ~ vusté</i>
P5 <i>sede ~ sei</i> <i>vós ~ vosoutras, -os</i>
<i>sían ~ señan</i> <i>ustedes ~ vustedes</i>

³⁹Nel conceyo d'Ibias, na P1 del presente d'indicativo úsase a forma *seño*.

⁴⁰Na parte máis oriental del Navia-Eo, a P1 del perfecto d'indicativo é *fuin*.

⁴¹Nel presente de subxuntivo tamén podemos atopar as formas: *sea, seas, sea, séamos*, etc.

TAR	<i>tando</i>	<i>tao ~ tado</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	1ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>tou</i>	P1 <i>taba</i>	P1 <i>tuven</i>
P2 <i>tas</i>	P2 <i>tabas</i>	P2 <i>tuviche</i>
P3 <i>ta</i>	P3 <i>taba</i>	P3 <i>tuvo</i>
P4 <i>tamos</i>	P4 <i>tábamos</i>	P4 <i>tuvemos</i>
P5 <i>tades ~ tais</i>	P5 <i>tábades ~ tabais</i>	P5 <i>tuvestes</i>
P6 <i>tán</i>	P6 <i>taban</i>	P6 <i>tuveron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>tuvera</i>	P1 <i>taréi</i>	P1 <i>taría</i>
P2 <i>tuveras</i>	P2 <i>tarás</i>	P2 <i>tarías</i>
P3 <i>tuvera</i>	P3 <i>tará</i>	P3 <i>taría</i>
P4 <i>tuvéramos</i>	P4 <i>taremos</i>	P4 <i>taríamos</i>
P5 <i>tuvérades ~ tuverais</i>	P5 <i>taredes ~ taréis</i>	P5 <i>taríades ~ taríais</i>
P6 <i>tuveran</i>	P6 <i>tarán</i>	P6 <i>tarían</i>

SUBXUNTIVO

Presente⁴²	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>tía</i>	P1 <i>tuvese ~ tuvera</i>	P1 <i>tar</i>
P2 <i>tías</i>	P2 <i>tuveses ~ tuveras</i>	P2 <i>tares</i>
P3 <i>tía</i>	P3 <i>tuvese ~ tuvera</i>	P3 <i>tar</i>
P4 <i>tíamos</i>	P4 <i>tuvésemos ~ tuvéramos</i>	P4 <i>táremos</i>
P5 <i>tíades ~ tíais</i>	P5 <i>tuvésedes ~ tuveseis</i> <i>~ tuvérades ~ tuverais</i>	P5 <i>táredes</i>
P6 <i>tían</i>	P6 <i>tuvesen ~ tuveran</i>	P6 <i>taren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>ta(te) tu</i> <i>tía</i> usted ~ <i>vusté</i>
P5 <i>tade ~ tai</i> vós ~ <i>vosoutras, -os</i> <i>tían</i> ustedes ~ <i>vustedes</i>

⁴² Nel presente de subxuntivo danse tamén formas como: *tea, teas, te, téamos*, etc., ou *teña, teñas, teña, teñamos*, etc.

TER	<i>tendo</i>	<i>tido</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conjugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>teño</i>	P1 <i>tía</i>	P1 <i>tuven</i>
P2 <i>teis</i>	P2 <i>tías</i>	P2 <i>tuviche</i>
P3 <i>ten</i>	P3 <i>tía</i>	P3 <i>tuvo</i>
P4 <i>temos</i>	P4 <i>tíamos</i>	P4 <i>tuvemos</i>
P5 <i>tedes</i>	P5 <i>tíades ~ tíaís</i>	P5 <i>tuvestes</i>
P6 <i>tein</i> ⁴³	P6 <i>tían</i>	P6 <i>tuveron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>tuvera</i>	P1 <i>teréi</i>	P1 <i>tería</i>
P2 <i>tuveras</i>	P2 <i>terás</i>	P2 <i>terías</i>
P3 <i>tuvera</i>	P3 <i>terá</i>	P3 <i>tería</i>
P4 <i>tuvéramos</i>	P4 <i>teremos</i>	P4 <i>teríamos</i>
P5 <i>tuvérades ~ tuverais</i>	P5 <i>teredes ~ teréis</i>	P5 <i>teríades ~ teríaís</i>
P6 <i>tuveran</i>	P6 <i>terán</i>	P6 <i>terían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>teña</i>	P1 <i>tuvese ~ tuvera</i>	P1 <i>ter</i>
P2 <i>teñas</i>	P2 <i>tuveses ~ tuveras</i>	P2 <i>teres</i>
P3 <i>teña</i>	P3 <i>tuvese ~ tuvera</i>	P3 <i>ter</i>
P4 <i>teñamos</i>	P4 <i>tuvésemos ~ tuvéramos</i>	P4 <i>téremos</i>
P5 <i>teñades ~ teñais</i>	P5 <i>tuvésedes ~ tuveseis</i> <i>~ tuvérades ~ tuverais</i>	P5 <i>téredes</i>
P6 <i>teñan</i>	P6 <i>tuvesen ~ tuveran</i>	P6 <i>teren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>ten tu</i> <i>teña usted ~ vusté</i>
P5 <i>tede vós ~ vosoutras, -os</i> <i>teñan ustedes ~ vustedes</i>

⁴³ En Navia y parte de Villayón dáse, nel presente d'indicativo, a forma *tenen* pra P6.

TRER ⁴⁴	<i>trendo</i>	<i>trido</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conxugación

INDICATIVO

Presente ⁴⁵	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>traigo</i>	P1 <i>tría</i>	P1 <i>trouxen</i>
P2 <i>traís</i>	P2 <i>trías</i>	P2 <i>trouxiche</i>
P3 <i>traí</i>	P3 <i>tría</i>	P3 <i>trouxo</i>
P4 <i>tremos</i>	P4 <i>tríamos</i>	P4 <i>trouxemos</i>
P5 <i>tredes</i>	P5 <i>triades ~ tríaís</i>	P5 <i>trouxeistes</i>
P6 <i>train</i>	P6 <i>trían</i>	P6 <i>trouxeron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>trouxera</i>	P1 <i>treiréi</i>	P1 <i>treiría</i>
P2 <i>trouxeras</i>	P2 <i>treirás</i>	P2 <i>treirías</i>
P3 <i>trouxera</i>	P3 <i>treirá</i>	P3 <i>treiría</i>
P4 <i>trouxéramos</i>	P4 <i>treiremos</i>	P4 <i>treiríamos</i>
P5 <i>trouxérades ~ trouxerais</i>	P5 <i>treiredes ~ treiréis</i>	P5 <i>treiríades ~ treiríaís</i>
P6 <i>trouxeran</i>	P6 <i>treirán</i>	P6 <i>treirían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>traiga</i>	P1 <i>trouxese ~ trouxera</i>	P1 <i>trer</i>
P2 <i>traigas</i>	P2 <i>trouxeses ~ trouxeras</i>	P2 <i>treres</i>
P3 <i>traiga</i>	P3 <i>trouxese ~ trouxera</i>	P3 <i>trer</i>
P4 <i>traígamos</i>	P4 <i>trouxésemos</i>	P4 <i>tréremos</i>
P5 <i>traígaes ~ traigaís</i>	~ <i>trouxéramos</i>	P5 <i>tréredes</i>
P6 <i>traigan</i>	P5 <i>trouxésedes ~ trouxeseís</i>	P6 <i>treren</i>
	~ <i>trouxérades</i>	
	~ <i>trouxerais</i>	
	P6 <i>trouxesen ~ trouxeran</i>	

IMPERATIVO

P2 <i>traí tu</i> <i>traiga</i> usted ~ <i>vusté</i>
P5 <i>trede</i> vós ~ <i>vosoutras, -os</i> <i>traigan</i> ustedes ~ <i>vustedes</i>

⁴⁴ Ademáis de *trer* tamén se dan *traer* y *traguer*.

⁴⁵ En P2, P3 y P6 del presente d'indicativo tamén podemos atopar *traes, trae* y *traen*.

VER	<i>vendo</i>	<i>visto</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	2ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>vexo</i>	P1 <i>vía</i>	P1 <i>vin</i>
P2 <i>ves</i>	P2 <i>vías</i>	P2 <i>viche</i>
P3 <i>ve</i>	P3 <i>vía</i>	P3 <i>víu</i>
P4 <i>vemos</i>	P4 <i>víamos</i>	P4 <i>vimos</i>
P5 <i>vedes ~ veis</i>	P5 <i>viades ~ víais</i>	P5 <i>vistes</i>
P6 <i>ven</i>	P6 <i>vían</i>	P6 <i>viron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro	Potencial
P1 <i>vira</i>	P1 <i>veréi</i>	P1 <i>vería</i>
P2 <i>viras</i>	P2 <i>verás</i>	P2 <i>verías</i>
P3 <i>vira</i>	P3 <i>verá</i>	P3 <i>vería</i>
P4 <i>viramos</i>	P4 <i>veremos</i>	P4 <i>veríamos</i>
P5 <i>virades ~ virais</i>	P5 <i>veredes ~ veréis</i>	P5 <i>veríades ~ veríais</i>
P6 <i>viran</i>	P6 <i>verán</i>	P6 <i>verían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>vexa</i>	P1 <i>vise ~ vira</i>	P1 <i>ver</i>
P2 <i>vexas</i>	P2 <i>vises ~ viras</i>	P2 <i>veres</i>
P3 <i>vexa</i>	P3 <i>vise ~ vira</i>	P3 <i>ver</i>
P4 <i>véxamos</i>	P4 <i>vísemos ~ víramos</i>	P4 <i>véremos</i>
P5 <i>véxades ~ vexais</i>	P5 <i>vísedes ~ viseis ~ vírades ~ virais</i>	P5 <i>véredes</i>
P6 <i>vexan</i>	P6 <i>visen ~ viran</i>	P6 <i>veren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>ve tu</i> <i>vexa</i> usté ~ <i>vusté</i>
P5 <i>vede</i> vós ~ <i>vosoutras</i> , -os <i>vexan</i> ustedes ~ <i>vustedes</i>

VIR	<i>vindo</i>	<i>vido</i>	Verbo irregular
Infinitivo	Xerundio	Participio	3ª conxugación

INDICATIVO

Presente	Imperfecto	Perfecto
P1 <i>veño</i>	P1 <i>vía</i>	P1 <i>vin</i>
P2 <i>veis</i>	P2 <i>vías</i>	P2 <i>viche</i>
P3 <i>ven</i>	P3 <i>vía</i>	P3 <i>veu</i>
P4 <i>vimos</i>	P4 <i>víamos</i>	P4 <i>vémos</i>
P5 <i>vides</i>	P5 <i>viades ~ víais</i>	P5 <i>vestes</i>
P6 <i>vein</i>	P6 <i>vían</i>	P6 <i>veron</i>
Pluscuamperfecto	Futuro⁴⁶	Potencial⁴⁶
P1 <i>vera</i>	P1 <i>viréi</i>	P1 <i>viría</i>
P2 <i>veras</i>	P2 <i>virás</i>	P2 <i>virías</i>
P3 <i>vera</i>	P3 <i>virá</i>	P3 <i>viría</i>
P4 <i>véramos</i>	P4 <i>viremos</i>	P4 <i>viríamos</i>
P5 <i>vérades ~ verais</i>	P5 <i>viledes ~ viréis</i>	P5 <i>viríades ~ viríais</i>
P6 <i>veran</i>	P6 <i>virán</i>	P6 <i>virían</i>

SUBXUNTIVO

Presente	Imperfecto	INFINITIVO PERSONAL
P1 <i>veña</i>	P1 <i>vese ~ vera</i>	P1 <i>vir</i>
P2 <i>veñas</i>	P2 <i>veses ~ veras</i>	P2 <i>vires</i>
P3 <i>veña</i>	P3 <i>vese ~ vera</i>	P3 <i>vir</i>
P4 <i>veñamos</i>	P4 <i>vésemos ~ véramos</i>	P4 <i>viremos</i>
P5 <i>veñades ~ veñais</i>	P5 <i>vésedes ~ veseis ~ vérades ~ verais</i>	P5 <i>viledes</i>
P6 <i>veñan</i>	P6 <i>vesen ~ veran</i>	P6 <i>viren</i>

IMPERATIVO

P2 <i>ven tu</i> <i>veña</i> usted ~ <i>vusté</i>
P5 <i>vide</i> vós ~ <i>vosoutras</i> , -os <i>veñan</i> ustedes ~ <i>vustedes</i>

⁴⁶ Nel conceyo de Navia, el futuro y el potencial son d'este xeito:

Fut.: *vendréi, vendrás, vendrá, vendremos, vendréis, vendrán.*

Pot.: *vendría, vendrías, vendría, vendríamos, vendríais, vendrían.*

2.11 El adverbio

2.11.1 Dalgús dos adverbios del eonaviego son estos:

2.11.1.1 De lugar:

unde, aquí ~ eiquí, ei, allí ~ alí, acó, alló ~ aló, acullú ~ aculú, riba, enriba, derriba, arriba, baxo, embaxo, debaxo, abaxo, arribón, delantre, alantre, detrás, atrás, undequera, nayundes, dayundes, dentro, dentro, fora, afora, llonxe ~ lonxe, xunta, cerca, alrededor, nascapulla ~ nascapula, etc.

2.11.1.2 De tempo:

condo ~ cuando, xa, agora, antias ~ enantes, despóis ~ despós, depóis ~ depós, llougo ~ lougo, desiguída, depresa, hoi, ayer, onte ~ ointe, anoite, mañá, anguano, antano, nunca, enxamáis ~ enxamás, sempre, dacondo, cedo, tarde, axina, einda ~ inda, dendói ~ desdói, entós ~ entoncias, mentres, entrementres, desta, desa, daquela ~ daquela, nesto, etc.

2.11.1.3 De modo:

como, así ~ asina, ben, mal, rápido, axeito, adrede, dafeito, miyor, pior, talmente, igual, mesmo, apresa, albestestate, despacio ~ aspacio, arrentes, ascape, etc.

2.11.1.4 De cantidá:

conto ~ cuanto, muito, mui, pouco, abondo, demasio ~ demasiado, ben, cuase ~ cuasemente ~ cuáseque, tanto, tan, daqué, dalgo, nada, miga, faraguya, gota, apenas, menos, máis ~ más, ambute, asgaya, namáis ~ namás, solo, demáis ~ demás, etc.

2.11.1.5 D'afirmación:

sí, claro, tamén, xa, seguro, etc.

2.11.1.6 De negación:

non, nun, tampouco, ca, sequera, etc.

2.11.1.7 De duda:

quizabes ~ quizáis, igual, etc.

2.11.2 Dalgúas observacióis

2.11.2.1 A negación faise cos adverbios *non* y *nun*.

Non úsase acompañando elementos non verbales y antias de pausa.

Nun úsase xunta el verbo ou el pronome átono que lo acompaña.

Non, nun lo sei

Ese nun é dos piores

Non por muito madrugar...

Esas nenas son de Tapia, non de Navia

É que nun m'acordo

2.11.2.2 Os adxetivos poden convertirse en adverbios,

a) acabándolos en *-o*, querse dicir, nun amostrando variacióis nin de número nin de xénero:

Ide someiro, que tán durmindo

A muyer falóu mui serio comigo

Ese carpinteiro trabaya mui curioso

b) amecendo *-mente* á forma del femení:

Ta feito mui probemente

Podedes acabar el trabayo ben malamente

Seguramente ha a chegar tarde

2.11.3 Tamén existen as locucióis adverbiales. Dalgúas das máis usadas son estas que siguen:

2.11.3.1 De lugar:

al llao ~ lao ~ al lado ~ lado, al son, a desmao, á veira, al pé, al andar, al par, nel medio, etc.

2.11.3.2 De tempo:

de ralo en ralo, de vez en condo, nun tempo, a miudo, ás desfeitas, vai bon ~ vai búa, de mañá, a un tempo, al escurecedín, á tardía, de tarde, ás veces, al riscar, pola mañá, de noite, naquel entoncias, al pouco, de pouco, a deshoras, pouco a pouco, de cotío, al cabo, d'alló ~ aló a un bocadín, etc.

2.11.3.3 De modo:

a deretas, al dereto, de sutaque, de sopetón, d'emparzao ~ d'emparzado, de baldre, en baldre, ás carreiras, á piya piyota, ás garabitolas, ás costas, a moyo, al rebollón ~ rebolón, a cegas, d'outramente, a desmao, al xeito,

por acio, de reculas, d'esgueira, de garipola, d'emprestao ~ d'emprestado, de revelaxe, d'úa sentada, en tenda, del trinqué, d'úa pouosa, en aire, á patachá, a pique, al pimpirimpé, etc.

2.11.3.4 De cantidá:

a tutiplé, ás concadas, ben abondo, montes y morenas, a montón, por ei, a dar con un palo, de sobra, a ambozadas, ás chías, de máis ~ de más, a caldeiraos ~ a caldeirados, etc.

2.11.3.5 D'afirmación:

ei ta, ta ben, xahora, eso é, ben sei que sí, eso xa, etc.

2.11.3.6 De negación:

non xa, de ningún xeito, etc.

2.11.3.7 De duda:

se acaso, se cuadra, pode que, al meyor ~ a lo meyor, etc.

2.12 As preposicióis

As principais preposicióis del eonaviego son estas:

a, agá, ante, baxo, cabo, con, contra ~ escontra, de, dende ~ desde, en, entre, hacia, hasta, menos, pra ~ pa, por, según, sin, sobre, tras, xunta

2.12.1 Dalgúas observacióis

2.12.1.1 A preposición *a* non sempre vai delante dos nomes en función d'obxeto directo condo van acompañaos d'artículo.

*Vai chamar os nenos
Mancaron el can d'Antón*

2.12.1.2 Ademáis de manter outras relacións, *en* empréase con verbos de movemento en presente d'indicativo pr'anunciar el acabo y permanencia de lo espresao pol verbo:

Vai en Grandas (foi a Grandas y inda sigue allí)

Frente a términos relacionaos con *a*, a preposición *en* dáye un valor reiterativo al que se ta fendo.

*Ta fendendo na lleña como un tollo
Pasóu toda a mañá fendo naquel caldo*

2.12.1.3 *Hacia* aveza a substituírse por *camín de*:

Volveu camín das dúas

Ha a pesar camín dos doce quilos

2.12.1.4 *Pra* ~ *pa*, igual qu'*a*, indica dirección, pero dáye amáis úa idea de permanencia y finalidá.

Marchóu a Castropol / Marchóu pra Cuba

2.12.1.5 Nel caso da preposición *sobre*, pra falar de superioridá nel espacio úsase miyor *encima de* ou *derriba de*.

Pon os pratos encima da mesa

¡Quita os pés de derriba da colcha!

2.12.2 Ver os casos d'apostrofación y contracción das preposicións *de*, *en*, *por* y *pra* ~ *pa* en 2.15.3, 2.16.1, 2.16.2, 2.16.3, 2.16.4, 2.16.5, 2.16.6.

2.13 As conxuncións

Dalgúas das conxuncións y locucións conxuntivas del eonaviego son estas:

2.13.1 Coordinativas ou conectoras

- Copulativas: *y* (~ *e* ~ *ya*), *nin*.
- Disxuntivas: *ou*, *ou... ou*, *xa... xa*, *ben... ben*, *ou ben... ou ben*.
- Adversativas: *peró* ~ *pro*, *mais* ~ *mas*, *senón* (*que*).
- Consecutivas: *conque*, *así que*, *de xeito que*, *de tal xeito que*.
- Explicativas: *é dicir*, *ou sía*, *a saber*.
- Locucións conectivas: *así* ~ *asina*, *entós* ~ *entonces*, *d'este xeito*, *d'outro xeito*, *de todos os xeitos*, *así y todo*, *polo* ~ *pollo demáis*, *el demáis*, *agora ben*.

2.13.2 Subordinativas ou trespositoras

- Sustantivadoras d'oracións: *que* (*qu'*), *se* (completivo).
- Adverbializadoras d'oracións:
 - De lugar: *unde*, *undequera que*.
 - De tempo: *condo*, *condoquera que*, *mentres*, *entremetres*, *en conto*, *apenas*, *desque*, *antias que*, *despóis* ~ *despóis que*, *sempre que*.
 - De modo: *como*, *comoquera que*, *según*.
 - De causa: *como*, *pois* ~ *pos*, *porque*, *posto que*, *xa que*, *pola* ~ *polla mor de que*, *por causa de que*.

- Finales: *pra que ~ pa que, a que.*
- Condicionales: *se, sempre que, a nun ser que, nun sendo que, quitando que, a pouco que, a menos que, agá que, como quira que.*
- Concesivas: *inda, anque ~ aunque, por máis que, por muito que, a pesar de que.*

2.14 Prefixos y sufijos

2.14.1 Prefixos

Entre os principais prefixos poden destacarse os que siguen:

A-. Indica aportación ou achegamento:

acarretar, acantaciar, apegar, adormentar, amollecer ~ amolecer, afurar, apalpar

DES-. Ten un valor negativo. Indica el contrario del lexema col que vai:

desfer (fer), desamecer (amecer), desdicir (dicir), desconocer (conocer), desatazar (atazar), desanougar (anougar)

EN-. Dá idea d'empezo, de penetración, d'interioridá:

embruxar, enfornar, enxabonar, engayada, enrestrar

ES-. Indica separación, desfaimento en partes:

esbarrigarse, esboronarse, escalcañar, esfarguayar, esfoyar, escordar, espelurciar

RE-. Indica reforzamento, repetición:

refer, rebaxar, recebar, repoñer, reter, repousar

2.14.2 Sufijos

Estos son dalgús dos principais sufijos del eonaviego:

-ACO, -ACA. Diminutivo, despectivo:

pequenaco, muyeraca, ruinaco

-AL. Conxunto o colectivo:

braxedal, toxal, meizal, pinal

-ANZA. Abstracción:

comparanza, acordanza

- AO (-ADO), -ADA. Conxunto, capacidá:
casarada, orbayada, fontecada, caldeirao ~ caldeirado
- AYO, -AYA. Despectivo:
probetayo, casaya, babayo
- AXO, -AXA. Despectivo:
homaxo, pequenaxa, trapaxo
- (D)URA. Abstracción:
feúra, guapura, tollura ~ tolura, ralura, amecedura, chiscadura
- EGO, -EGA. Afición. Tamén s'usa pra fer xentilicios:
nenego, pancega, naviego, tapiega
- EIRO, -EIRA. Afición ou oficio. Tamén s'usa pr'árboles ou conxuntos d'árboles:
carpinteiro, pescadeira, molieira, gayoleiro, aldromeira, llambueiro ~ lambueiro, peruyeira, figueira, castañeiro, carbayeira
- ENCIA. Abstracción:
parecencia, nacencia, conocencia
- EXO, -EXA. Apreciativo, ás veces despectivo. Tamén s'usa pra fer xentilicios:
grandexo, rapacexo, llugarexo ~ lugarexo, caridexo, portexo
- ÍN, -ÍA. Diminutivo:
nenía, carreirín, cancía, pouquín
- OIRO. Indica el sitio unde se fai daqué. Tamén cualidá con un aquel despectivo:
lavadoiro ~ lavadoiro, pasadoiro, xebradoiro, enchedoiro, godoiro
- ÓN, -ÚA. Aumentativo, ás veces despectivo:
nenón, mozúa, berrón, grandúa
- OSO, -OSA. Cualidá:
gracioso, amañosa, cotroso, cobicioso
- TIBLE, -TIBRE. Cualidá:
pensatible, vengatibre

2.15 Apostrofación

2.15.1 Apostrófanse estas palabras:

- a) os pronomes *me, te, che* y *se*
- b) as preposicións *de* y *pra* (ou *pa*)
- c) a conxunción y relativo *que*

2.15.2 Os pronomes *me, te, che* y *se*

Apostrófanse –según os casos– *m', t', ch'* y *s'*, condo yes sigue úa palabra qu'empieza por vocal ou *h*.

¿Nun m'escuitas?
É que xa t'avisara anoite
Eso a ti nun ch'importa miga
Tu deixa que s'amañen entre as dúas
Tía medo a que ch'esqueicera
Nun s'ouguía nin un ruido
Nun hai quen t'entenda

2.15.3 As preposicións *de* y *pra* (ou *pa*)

2.15.3.1 Apostrófase *d'* condo a palabra que sigue empieza por vocal ou *h*.

Esa é a casa d'Antón
Xa vai sendo hora d'erguerse
Al cabo quedóu todo en augua d'ovos
Foi por un carradín d'herba
Eso é d'esta nena
Son cousas d'él

2.15.3.2 Apostrófase *pr'* (ou *p'*) condo a palabra que sigue empieza por *a* ou *ha*.

Tou féndolo pr'aforrar cuartos
Esa casa nun vale pr'habitar
Marchóu pr'América

2.15.4 A conxunción y relativo *que*

2.15.4.1 Apostrófase *qu'* condo ye sigue úa palabra qu'empieza por vocal ou *h*.

Tíamos qu'empesar mañá
Hai qu'ir axudarye
Resulta qu'ún d'esos era conocido noso
Máis grande qu'antías sí que ta
Compróu úa casa qu'había en Bual

2.15.4.2 Nun s'apostrofa el *qué* exclamativo ou interrogativo.

¿Qué hora é?

¡Qué amarrega amañaron!

2.16 Contracción

2.16.1 Dalgúas preposicións contráinse cos artigos d'este xeito:

	EL	A	OS	AS
A	al	á	-	ás
DE	del	da	dos	das
PRA ~ PA	pral ~ pal	prá ~ pá	-	pras ~ pas
CON	col	cua ~ coa	cos	cuas ~ coas
EN	nel	na	nos	nas
POR	pol	pola ⁴⁷	polos ⁴⁷	polas ⁴⁷

Nos conceyos unde s'usan os artigos *la*, *las* y *los* al hora d'escribir son estas as contraccións:

	LA	LAS	LOS
A	-	-	-
DE	-	-	-
PRA ~ PA	-	-	-
CON	cola	colas	colos
EN	na	nas	nos
POR	pola	polas	polos

Nos conceyos unde s'usa el artigo *o*, ademáis das xa ditas nel primeiro cuadro con *a*, *os* y *as*, escríbense estas contraccións:

	A	DE	PRA	CON	EN	POR
O	ó	do	pro	co	no	polo

⁴⁷ Na zona de palatalización del L- y -LL- llatinas fainse as contraccións *polla*, *pollos*, *pollas*.

2.16.2 Preposición *en* + indefinido *un, ún*:

En + un: *nun*

En + ún: *nún*

En + úa (~ unha): *núa* (~ *nunha*)

En + us (~ unhos): *nus* (~ *nunhos*)

En + úas (~ unhas): *núas* (~ *nunhas*)

2.16.3 Preposición *en* + indefinido: *algún, algúa ~ algunha, algús ~ algunhos, algúas ~ algunhas*:

En + algún: *nalgún*

En + algúa ~ algunha: *nalgúa* ~ *nalgunha*

En + algús ~ algunhos: *nalgús* ~ *nalgunhos*

En + algúas ~ algunhas: *nalgúas* ~ *nalgunhas*

2.16.4 Preposición *en* + indefinido *outro*:

En + outro: *noutro*

En + outra: *noutra*

En + outros: *noutro*

En + outras: *noutras*

2.16.5 Preposición *en* + pronome *él*:

En + él: *nél*

En + ella ~ ela: *nella* ~ *nela*

En + ellos ~ ellos: *nellos* ~ *nelos*

En + ellas ~ elas: *nellas* ~ *nelas*

En + ello ~ elo: *nello* ~ *nelo*

2.16.6 Preposición *en* + demostrativos *este, ese y aquel*:

En + este: *neste*

En + esta: *nesta*

En + esto: *nesto*

En + estos: *nestos*

En + estas: *nestas*

En + ese: *nese*

En + esa: *nesa*

En + eso: *neso*

En + esos: *nesos*

En + esas: *nesas*

En + aquel: *naquel*

En + aquella ~ aquela: *naquella* ~ *naquela*

En + aquello ~ aquello: *naquello* ~ *naquelo*

En + aquellos ~ aqueles: *naquellos* ~ *naquelos*

En + aquellas ~ aquelas: *naquellas* ~ *naquelas*

2.16.7 As formas átonas de 3ª persona (obxeto directo) contráinse cuas átonas de 1ª, 2ª y 3ª persona (obxeto indirecto) según este cuadro:

	LO	LA	LOS	LAS
ME	mo	ma	mos	mas
CHE	cho	cha	chos	chas
YE	yo	ya	yos	yas
NOS	nolo	nola	nolos	nolas
VOS	vololo	vola	volos	volas
YES	yelolo	yela	yelos	yelas

Nel caso das formas *nos*, *vos* y *yes*, a contracción non sempre se dá, podendo escribirse tamén: *nos lo*, *vos la*, *yes la*, etc.

2.17 Sonidos finales de formas verbales

2.17.1 Infinitivo

As formas del infinitivo, condo van seguidas dos pronomes personales *lo*, *la*, *los*, *las*, compórtanse de dous xeitos, según súa en zona de palatalización ou non:

- Na zona de palatalización, asimíllase el *r* del infinitivo y el *l* del pronome: *coyello*, *comprallo*, *desfellas*, *moyallos*
- Na zona de non palatalización, el *r* final del infinitivo pérdese al xuntarse col *l* del pronome: *coyelo*, *compralo*, *desfelas*, *moyalos*

Nas zonas máis al este, el infinitivo, tamén al xuntarse cos pronomes personales *me*, *te*, *che*, *ye*, *yes*, *nos*, *vos*, *se*, pode perder el *r* final:

fenos, *cansame*, *diciye*, *pueyes*, etc.

2.17.2 Primeiras personas del plural

El -s final del P4 pérdese condo vai xunta el pronome *nos*:

mirámonos, *achegábamonos*, *fixéramonos*

